

MJog. O.

M. Jog. 3836

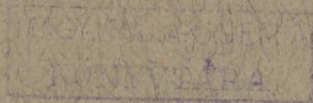
3836

TÉTELES MAGYAR KÖZJOG

MOTTÓ:

HUNGARIA EST REGNUM
LIBERUM: E FONTIBUS.

DR. KATONA ARTUR
ÉS
DR. ZUCKERMANN FERENCZ

BUDAPEST, 1925.
RADÓ IZOR NYOMDAI MÜINTÉZETE
VI., HAJÓS-UTCA 25.

KATONA ARTÚR doktor

JOGI ÉS KÖZGAZDASÁGI
SZEMINÁRIUMA

BUDAPEST, IX., RÁDAY-UTCA 41. SZÁM
(AZ EGYETEMTŐL 3 PERCNYIRE)

TELEPON: JÓZSEF 105—90.

1. PÉCS: Basamalom-u. 8. sz.

2. MISKOLC:

Soltész Nagy Kálmán-u. 7.

Előkészítés, jegyzetbérlet és tanácskozás az összes jogi meg az egységes bírói és ügyvédi vizsgára.

M. Foyt.

0.3830

913854

TÉTELES MAGYAR KÖZJOG

MOTTÓ:

HUNGARIA EST REGNUM
LIBERUM: E FONTIBUS.

261 280
DR. KATONA ARTUR

ÉS

DR. ZUCKERMANN FERENCZ

**MTA
KIK**

BUDAPEST, 1925.
RADÓ IZOR NYOMDAI MUINTÉZETE
VI., HAJÓS-UTCA 25.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
I. sz. Növekedésig
926. 1638

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM:

I. Alapfogalmak	1—15
II. Jogforrás	16—70
III. Terület	71—137
IV. Címer	138—141
V. Nép	142—293
VI. Király	294—351
VII. Kormányzó	352—359
VIII. Országgyűlés	360—471
IX. Nemzetgyűlés	472—481
X. Végrehajtóhatalom	482—538
XI. Törvényhozás	539—550
XII. Birói hatalom	551—566
XIII. Magyar-osztrák dualizmus	567—580
Évszám táblázat	
Tárgymutató.	

ELŐJÁRÓSZÓ.

Ezredéves alkotmányunkat tárgyalja e kis munka. Alkotmányunk alapköve a vérszerződésben rögződik. Ennek bástyáit alapjaiban támadja meg az u. n. trianoni béke. Ugy hogy alkotmányunk mai berendezésével néha nemcsak a nagyközönség, hanem a jogászság sincs tisztában.

Kettős célt tűz maga elé e munka. A közönség széles rétegével akarja megismertetni Magyarország alkotmányát és a pedagógiai szempontok figyelembe vételével segédeszközt nyújt a vizsgázó jogász számára.

Ha csak részben is hozzájárultunk a magyar alkotmányjogi ismeretek elterjedéséhez, már megjutalmaztattunk.

Budapest, 1925. október hó.

SZERZŐK.

I.

ALAPFOGALMAK.

1. Mi a közjogi vizsga tárgya? A magyar állam alkotmánya (alkotmányjog).

2. A jogtudományok mely csoportjához tartozik az alkotmányjog? Közjogi csoporthoz.

3. Sorolja el a közjog ágait. Alkotmányjog, közig. jog, büntetőjog, polg. perrendtartás, pénzügyi jog.

4. Mit ért állam alatt? Meghatározott területen állandóan megtelepedett népet szervezett hatalom alatt. Legjellemzőbb tulajdonsága a szuverenitás.

5. Mit ért szuverenitás alatt? Jogi korlátlan-ságot. Függetlenséget más államtól és fensőbbséget saját alattvalóival szemben.

6. Ki a szuverén országunkban? A szent korona.

7. Mit tud a szent koronáról? A magyar állam megtestesítője, jelképe, szimboluma. Övé minden hatalom: királyé, nemesé, állampolgáré egyaránt. Minden jognak és hatalomnak ő a forrása. Az állam érdekében teljesítendő szolgálatok a szent korona felé irányulnak. A király felségjogai a szent korona jogai és róla szállnak a királyra (organizmus).

8. Mi az alkotmány? Az állami főszerveknek (király, kormány és országgyűlés), illetve ezek funkcióinak (törvényhozás, végrehajtás, bírászkodás) egymáshoz és a polgárokhoz való viszonya.

9. Milyen alkotmánya van Magyarországnak? Történelmi: évszázadok fejlődésének eredménye és

az évszázadokon keresztül ugyanezen jogelvek nyilvánultak meg: Alkotmányunk a nemzet életéből fejlődött ki, de a nemzet szükségleteihez és a kor igényeihez képest változásokon ment keresztül.

10. Mik az alkotmánybiztosítékok? Azok az intézmények, melyek az alkotmányt támasztják alá: hitlevél, koronázási eskü, sajtószabadság, miniszteri felelősség, az országgyűlés ujonc és költségvetés megajánlási joga.

11. Mit ért államforma alatt? Azt, hogy lát-szólag hány embernél van a szuverenitás? Lehet egy embernél (királyság) s lehet többeknél (köztársaság).

12. Mit tud Magyarország államformájáról? Egy ezredév óta a királyság és ugyanezt mondotta ki a mai viszonyokra is az 1921/47. (A nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja.)

13. Közjogi írók közül kiket ismer? Artner és Lochner a XVII. században, Bencsik és Rosenmann a XVIII. században, Cziráky Antal Mózes gróf és Virozsil Antal a XIX. században. Ujabb időben Deák, Lechner Ágost, Kmety Károly, Nagy Ernő, Ferdinandy Gejza, Balogh Arthur.

14. Melyek a közjogunk részei? Jogtorrás, terület, nép, király, kormányzó, országgyűlés, nemzetgyűlés, kormány, törvényhatóság, község, végrehajtóhatalom, törvényhozás, biráskodás és Magyarország viszonya Ausztriához.

15. Hogy osztja fel Kmety az ő könyvét? 1. Jogforrás, 2. terület, nép, 3. királyi méltóság, 4. országgyűlés, 5. kormány, 6. társországoknak nevezett részek különleges autonómiája és magyarosztrák dualizmus.

II.

JOGFORRÁS.

16. Mi a jogforrás? I. Erő, mely tárgyi (objektív) jogot (jogszabály) alkotni képes (törvényhozó- és végrehajtó-hatalom). II. Alak, melyben e jog megnyilvánul (törvény, rendelet, szabályrendelet, szokásjog; házszabály, államszerződés, privilégium és az uralkodó család házi törvényei).

17. Kmety szerint melyek a jogforrások? Törvény, rendelet, szabályrendelet s szokásjog.

18. Hogyan osztályozhatjuk a jogforrásokat? 1. írott — nem írott, 2. általános — különös, 3. az ország egész területére, vagy annak csak egy részére (törvényhatóság, község), 4. minden állampolgárra, vagy csupán azoknak csoportjaira (uralkodó család, fegyveres erő), 5. minden jogviszonyra, vagy a jogviszonyoknak csupán egy csoportjára (kereskedelmi jog, váltójog) vonatkoznak.

19. Mily külső jogforrásokban nyilvánul meg a legerősebb állami akarat? Törvény és országos szokás.

TÖRVÉNY.

20. Milyen viszony van az általános és különös törvény között? Elv, hogy az általános törvény megváltoztatása a különös törvényt nem változtatja meg (koronaőr).

21. Mi a különbség érvényes, hatályos és elavult törvény között? Érvényes az a törvény, mely alkotmányos módon jött létre (ki lett hirdetve); ha-

tályos az az érvényes törvény, mely a viszonyokra tényleg kihat. Elavult az az érvényes törvény, amely nem alkalmazható, mivel a viszonyok, melyekre hozták, megszűntek (1868/30, 1867/12).

22. Mit ért alaptörvény alatt? Azon törvényt, melyet törvény annak mond, vagy amely alkotmányunk alaptételét tartalmazza.

23. Rendes és alaptörvény között jogi természetre nézve van-e különbség? Nincs, mert az alaptörvény nem a megváltoztatás nehezített módját jelenti.

24. Mikor lép hatályba a törvény? Ha önmaga másképen nem intézkedik, kihirdetését követő 15. napon.

25. Hát ha a miniszter bizatik meg az életbe léptetéssel? Mihelyt a viszonyok megengedik, életbe léptetni köteles, különben beáll a miniszter (alkotmány-)jogi felelőssége.

26. Mi a vacatio legis? A kihirdetés és a hatályba-lépés közti idő.

27. Ki magyarázhatja a törvényt? Mindenki; hitelesen azonban csak a törvényhozás és országos szokás. A magyarázat vagy a szöveget, vagy az értelmet kutatja; ez utóbbi kiindulhat vagy az illető törvényből (legis ratio), vagy az egész jogrendszerből (iuris ratio).

28. Milyen törvénygyűjteményeket ismer? Hitelest és nem hitelest.

29. Melyek a nem hiteles gyűjtemények? 1. Ilosvay, 2. Zsámboky, 3. *Mosóczy és Telegdy* (1584), *Szentiványi* az utóbbit egészíti ki a későbbi törvényekkel és a hármaskönyvvel.

30. Ki használta először a Corpus Iuris Hungarici címet? Szentiványi.

31. Melyik a hiteles törvénygyűjtemény? Az Országos Törvénytár.

32. Mely erdélyi törvénygyűjteményeket ismer? Approbatae Constitutiones, Compilatae Constitutiones, Articuli Novellares és Articuli Provisionales.

33. Hogyan történik a törvény idézése? Naptári év és sorszám megjelölésével.

34. Mit tud a törvények nyelvéről? 1836/3. szerint magyar és latin (eltérés esetében a magyar dönt) — 1844/2. szerint egyedül a magyar — 1868/44. szerint a magyar, de minden más nemzetiség nyelvén is kiadandó hiteles fordításban.

35. Mit ért alaki törvény alatt? Törvényt, mely nem tartalmaz tárgyi jogot, vagyis csak formailag (külsőleg) törvény.

36. Hányféle törvény van? Háromféle, amit a magyar birodalmi országgyűlés (horvát képviselőkkel együtt) és a magyar király hozott. Amit a magyar országgyűlés (horvát képviselők nélkül) és a magyar király alkotott. Végül pedig amit a horvát autonom országgyűlés és a magyar király hozott.

RENDELET.

37. Mi a rendelet? A kormány akaratnyilvánítása a törvény korlátain belül (505—511).

38. Mit tud a királyi rendeletről? Miniszteri ellenjegyzés nélkül semmis. Miniszteri rendeletnél erősebb.

39. Hol történik a rendelet kihirdetése? Egyélesen szabályozva nincs; részben a Budapesti Közlönyben, részben a Rendeletek Tárában, részben pedig a bel-, pénzügyi stb. közlönyben.

40. Mikor lép hatályba? Per analogiam 1879/40: kihirdetését követő 8. napon, ha másképpen nem intézkedik.

SZABÁLYRENDELET.

41. Mit tud a törvényhatóság szabályrendeletéről? Törvénnyel és a kormánynak hatálybanlévő rendeletével nem ellenkezhetik, a községeknek törvényben biztosított önkormányzati jogait nem sérteti és ha az illető miniszter áltél bemutatási záradékkal lett ellátva, az azt követő szabályszerű kihirdetés után végrehajtható.

42. Mit tud a község szabályrendeletéről? Törvénnyel, rendelettel és a megfelelő megyei törvényhatóság szabályrendeletével nem ellenkezhetik, 30 napi felebbezési határidő leteltével a törvényhatósághoz azonnal felterjesztendő és csak annak kifejezett v. hallgatólagos jóváhagyása után hajthatik végre.

43. Hol történik a szabályrendelet kihirdetése? Megyei statutum a vármegyei hivatalos lapban. Városi és községi statutum kihirdetési módját a városok, illetve a községek állapítják meg maguk.

44. Mikor lép hatályba a szabályrendelet? Általában a kihirdetést követő 30. napon, azonban a rendőri a 4. napon, sőt sürgős szükség esetén 24 óra múlva.

45. Van-e a statutumoknak országos gyűjteménye? Nincs.

ÁLLAMSZERZŐDÉS.

46. Hányféle államszerződés van? Külső vagy nemzetközi, melyet két szuverén köt egymással (ezek a polgárt csak akkor kötelezik, ha megfelelően kihirdetve lettek) s belső, vagy államalkotó, melyet az állam egésze köt a terület egy részével (ez utóbbiaknál vitás, hogy az állam egyoldalulag megváltoztathatja-e. Az 1868/30. az egyezkedő országok külön

törvényhozásainak tárgya nem lehet és változás rajta csak ugyanazon a módon, amint létrejött mindazon tényezők hozzájárulásával tétethetik, amelyek kötöttek. A magyar állam tehát önmagát korlátozta.

47. Milyen értékük van az államszerződéseknek? Mint ama jognak, amelyet alkothat az, aki az államszerződést kötötte.

SZOKÁSJOG.

48. Mi a szokásjog? Erkölcökből származott jog, amelyet erkölcsével hoz be az, aki jogot is alkothatna. Jogszabály hiányában jog gyanánt szolgál, mert egyre megy, irásban van-e foglalva, vagy csupán a meggyőződésben él.

48a. A szokásnak hányféle ereje van? Törvényt rontó, pótló és magyarázó.

49. Miben különbözik a szokásjog az írott jogtól? Előbb alkalmaztatik, mint joggá váltt volna, az egyes esetekből abstraháltatik a jog.

50. Milyen jelentősége van a szokásjognak országunkban? Magyarországot a szokásjog országának nevezhetjük. Országunkat törvények és országos szokások szerint kell kormányozni (1790/10. és hitlevél első pontja); bíróságok törvény és országos szokás szerint tartoznak itélkezni (1869/4.)

51. Milyen ereje van a szokásjognak? Mint ama jognak, melyet alkotni tudna az, kinek gyakorlatában megnyilvánul.

52. Melyek a szokásjogi gyűjtemények? 1. Opus tripartitum juris consuetudinarii inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum, (1514), 2. Planum Tabulare (1769), 3. Országbirói Ertekezlet ideiglenes törvénykezési szabályai (1861).

53. Mi volt a Tripartitum célja? Az érvényben lévő szokásjognak rendszeres egybefoglalása.

54. Sikerült-e ez? A legnagyobb mértékben. Werbőczy a középkorban kifejlődött sajátos magyar jogot rendszerbe foglalta, először fejtette ki elméletileg a szent korona tanát és a főkegyúri jog alapját s Magyarország függetlenségét egyházszerkezeti szempontból. (220)

55. Törvény-e a Tripartitum? Nem, mert elmaradt a királyi pecséttel való ellátás (--- szentesítés) egy része és a kihirdetés.

56. Mit tud a Planum Tabulare létrejöttének körülményeiről? Mivel a változott viszonyokra a régi jog nem volt alkalmazható, a bírák kénytelenek voltak a jogszabályok ellenére eljárni. — Mária Terézia, hogy a jogbizonytalanságnak véget vessen, elrendelte a legfőbb bíróság döntvényeinek összegyűjtését.

57. Törvény-e a Planum Tabulare? Nem, mert meghozatalában az országgyűlés nem vett részt.

58. Mit tud az Országbirói Értekezlet ideiglenes törvénykezési szabályai létrejöttének körülményeiről? Az abszolutizmus alatt az osztrák jog alkalmaztatott országunkban. 1860-ban az alkotmány részben visszaállított, a magyar jogot az új viszonyoknak megfelelően módosítani kellett.

59. Kikből állt az Országbirói Értekezlet? Az országbiró elnöklete alatt a hétszemélyes tábla biráiból és más kiváló szakférfaiból.

60. Miért nem törvények? Mert a király nem volt megkoronázva (1861) és az országgyűlés nem mint törvényjavaslatot tárgyalta.

61. Mi jellemzi e szokásjogi gyűjteményeket? Nem új jogot tartalmaznak, hanem csupán a meglévőknek gyűjteménye.

HÁZSZABÁLY.

62. Az 1848/4. szerint mindegyik ház megállapítja saját ügyrendjét, tagjainak igazolását és szervezetét. Az 1899/15. szerint a képviselőház határozza meg a választás panasszal való megtámadásának feltételeit. Az 1901/24. szerint pedig ugyancsak a képviselőház határozza meg az összeférhetetlenségi bizottság és bíróság szervezetét és eljárását. Törvény-nél gyengébbek, rendeletnél erősebbek.

PRIVILEGIUM.

63. Mit tud a privilegiumról? Koronás király által természetes, vagy jogi személynek szokásos formában adott alanyi jog, mely nem ellenkezik törvénnyel s nem sértheti mások jogát.

64. Jogforrás-e a privilegium? Nem, mert nem tárgyi jogot, hanem csak új alanyi jogot hoz létre. Rég múlt időkben volt nagy jelentőségük. Kormányzó privilegiumot nemesség kivételével adhat.

64a. Milyen alakban jelennek meg a privilegiumok? Királyi rendeletek alakjában (tehát nem a szokásos formában).

64b. Milyen ereje van a privilegiumnak? Mint egy királyi rendeletnek.

65. Mi a privilegiumok gyűjteménye? Libri regii.

URALKODÓ CSALÁD HÁZI TÖRVÉNYEI.

66. Mik az uralkodó család házi törvényei? Az uralkodó egyoldalú rendelkezései.

67. Milyen erejük van? Nem törvények, mert az országgyűlés megalkotásukban nem vesz részt, nem rendeletek, mert ellenjegyzés és kihirdetés

hiányzik. Csak annyiban bírnak értékkel, amennyiben magyar jogforrás hivatkozik rájuk és csak annyi értékkel bírnak, amilyen erejü jogforrás rájuk hivatkozik (1723. 1. 2. 3. és az ezt hitelesen magyarázó 1900/24).

DÖNTVÉNYEK.

68. Biróságoknak jogalkotó ereje nincsen.

Az 1912/54. szerint a Kuria jogegységi és teljes ülési határozatai csak a bíróságokat kötelezik.

69. Mik azok a patensek? Az államfő azon rendelkezései, amelyek a törvényes ut (1848-ig kormányshatározatok, 1848-tól ministerium) megkerülésével adattak ki.

70. Mondja el a jogforrásokat hierarchikus rendben. Törvény, hárszabály, királyi rendelet (privilegium), ministeri rendelet, szabályrendelet; szokás és államszerződés mindegyik fokozatba beilleszthető.

III.

TERÜLET.

71. Ki változtathatja meg az ország területét? Akár előnyösen, akár hátrányosan csak törvény (1715/3., 1723/2, 1790/11. hitlevél első pontja stb. stb.).

72. Mi alkotja Magyarország tényleges területét? A magyar királyság és Horvát-Szlavon-Dalmátországok.

HORVÁT-SZLAVON-DALMÁTORSZÁGOK.

73. Melyik törvény szabályozza e viszonyt? Az 1868/30. [alaptörvény (22), belső államszerződés (46).]

74. Melyek az autonóm ügyek? 1. belügy, 2. igazságügy, 3. vallás és közoktatásügy bizonyos korlátok között (ad 1. állampolgárság, ad 2. tengeri jog).

75. Melyek az autonóm szervek? A horvát autonóm országgyűlés és a báni kormány (vannak ezeken kívül állami szervek is).

76. Kikből áll a horvát országgyűlés? I. Kilencven választott képviselőből. II. Olyan tagokból, akiket az országgyűlésen a személyes szavazati jog megillet; ez utóbbiak 45-nél többen nem lehetnek: a) zágrábi érsek, karlócai metropolita, szerb patriarcha, megyés püspökök, aurániai perjel. b) A megyék élén álló főispánok és túrmezei gróf. c) Azon hercegi, grófi és bárói családok nagykorú s horvátul tudó férfi tagjai, akik Horvát-Szlavonország területén annyi birtokkal rendelkeznek, hogy földadójuk legalább 2000 korona.

77. Mit tud a túrmezei, vagy a turopolyai kerületről? Szabad terület, de tagjai valóságos nemesek és bizonyos tekintetben Zágráb-megye hatósága alá tartoztak.

78. Ki nevezi ki a bánt? A magyar miniszterelnök előterjesztésére a magyar állampolgárok közül a magyar király. (Harmadik nagyzászlós.) (372.)

79. Milyen felelőssége van a bánnak? Politikai a miniszterelnökkel és jogi felelőssége a horvát országgyűléssel szemben.

80. Mit tud a horvát országos kormány felelőségéről? Húsz országgyűlési tag indítványára kvalifikált (kétharmad) szótöbbséggel helyezi vád alá az országgyűlés. A bíróság a következőképen alakul meg: Az országgyűlés saját tagjain kívül álló 12 Horvátországban illetőséggel bíró magyar állampolgárt jelöl ki, a másik tizenkettő a horvát hét-személyes tábla bíráiból és ha ezek száma a 12-öt el nem éri, a báni tábla, a zágrábi és eszéki törvényszékek elnökéből, ha ez sem elegendő, a báni tábla két rangidős bírájából kerül ki. A vád alá helyezettnek együttvéve mindegyik csoportból 6—6-ot visszavethetnek és a 12 tagu bíróság hivataltól való elbocsájtást, vagy megfosztást mondhat ki.

81. Mit tud a horvát miniszterről? Magyar miniszter; a magyar országgyűlésnek felelős, közvetít az országos kormány és a magyar király között, felügyel arra, hogy az 1868/30. pontosan betartassék

82. Horvátország mily arányban járul a magyar állam költségvetéséhez? Az 1868/30. szerint adózó képessége arányában, de mivel a maradék az autonóm kiadások fedezésére nem lenne elegendő, csak az ezen felüli összeg bocsájtatott a magyar költségvetés kiadásainak fedezésére.

83. Kik gyakorolják a bíraskodást? Elsőfokon

a kir. járásbiróságok és törvényszékek, másodfokon a báni tábla, harmadfokon a hétszemélyes tábla.

84. Horvátország mikor fogadta el a *pragmatica sanctiot*? Az 1723/1., 2., 3. rájuk is kiterjed. 1712-ben a horvát tartománygyűlés jogkörét tul-lépve fogadta el.

85. Horvát királlyá való koronázás hogyan történik? Az 1868/30. szerint a magyar királlyá való koronázás magában foglalja ezt is.

86. Hogyan jött létre az 1868/30? Egyezke-dés után.

87. Hogyan változtatható meg? K. 46.

88. Jellemezze Horvátország jogállását. Tar-tományi önkormányzat.

FIUME.

89. Mit tud Fiume jogállásáról? Magyar tör-vényhatóság.

90. Ki adta Magyarországnak Fiumét? Mária Terézia 1776-ban, de Horvátországgal hozta kapcso-latba. 1779-ben *Benignum rescriptum* kezdetű dip-lomával előbbi rendelkezését módosítja s *Separatum Regni Hungariae Coronae Adnexum Corpus*-nak nevezi Fiumét.

91. Van-e törvény Fiume bekebelezéséről? Igen. 1807/4.

92. Az 1868/30. mit rendel belső szervezetét illetőleg? A magyar országgyűlés, a H.-Szl.-Dalmát országgyűlés és Fiume város egyetértéssel határoz-zák meg. Sajnos, csak provizorium jött létre, melyet a király rendeletileg léptetett életbe.

93. Mi a lényege e provizoriumnak? Fiume megyét Horvátország kapta, magát Fiumét pedig Magyarország.

94. Mi nincs Fiumében, ami minden magyar

törvényhatóságban van? Virilismus és közigazgatási bizottság.

95. Mije van Fiuménak, ami nincs magyar törvényhatóságnak? Kormányzó és kormányzótanács.

TRIANONI BÉKE.

96. Mikor irtuk alá? 1920. VI. hó 4-én. Mikor cikkelyeztük be? 1921/33. Mikor lépett hatályba? 1921/VII. 26.

97. Mi a jogi terület? A tényleges terület és hadihajóink bárhol vannak, országunkban lajstromozott kereskedelmi hajók a nyílt tengeren, kereskedelmi hajó, bármily nemzetiségű a parttól egy ágyulövésnyire, exterritorialitást élvező külképviselőteink és a honvédség külföldi táborhelyei.

BOSZNIA-HERCEGOVINA.

98. Az 1879/8.-ban becikkelyezett berlini szerződés a magyar-osztrák monarchiát felhatalmazza, hogy B. H.-t megszállja (occupálja) és igazgassa (administrálja).

99. Mikor történt B. H. anektálása. 1908-ban királyi kézirat alapján, mert azok a magasabb kulturális és politikai célok, amelyek végett a megszállás történt, csak úgy valósíthatók meg, és az eddigi eredmények maradandóan csak úgy biztosíthatók, ha B. H. alkotmányos intézményeket nyer, ennek azonban előfeltétele az anektálás.

100. Hogyan történt B. H. kormányzása? A közös ministerium vezetése mellett tartománygyűlés és országos kormány útján.

101. Közjogunknak megfelelő volt-e a B. H. helyzete? Nem, mert a hitlevél harmadik pontja szerint. 307.

102. Történelmi fejlődést tekintve hazánk mely részeit különböztethetjük meg? Anyaterület, kiegészítő és kapcsolt részek és hűbéres országok.

103. Mi az anyaország? Ami a honfoglalás-kor foglaltatott el.

KIEGÉSZÍTŐ RÉSZEK.

104. Az anyaország azon területei, amelyek az idő folyamán kisebb-nagyobb önállóságra tettek szert.

105. Melyek ezek? Erdély, Partium, Temesi Bánság, Szerb Vajdaság, 1921/33. előtti Szlavonia, régi Szlavonia, katonai határőrvidék.

ERDÉLY.

106. 1571—1687. önálló fejedelemség, török fennhatóság alatt első fejedelme Báthory István. 1687-ben I. Lipót a szent korona jogán birtokaihoz csatolta, de törvényhozásilag és közigazgatásilag különálló maradt.

107. Mit tud a Diploma Leopoldinumról? I. Lipót 1691-ben adta ki. 18 pontban megerősíti a három erdélyi nemzet jogait.

108. Melyek voltak az erdélyi kormányzések? Udvari kancellária Bécsben és az erdélyi kormányzék (gubernium).

109. Mikor fogadta el Erdély a pragmatica sanctiot? Az országgyűlés 1722-ben, azonban csak 1744-ben iktattatott törvénybe.

110. Ki tette Erdélyt nagyfejedelemséggé? Mária Terézia.

111. Sorolja el az erdélyi négy bevett vallást? Római és görög katolikus, evangélikus, református és unitárius. (1527, és 1563. tordai országgyűlés).

112. Az erdélyi országgyűlésnek kik voltak tagjai? 1. Gubernium tagjai, 2. királyi tábla elnöke, ítélő mestere, 12 ülnöke és fiskális direktora, 3. főispánok, főkirálybírák, kapitányok, 4. hivatalosok (regalisták, kiket a király személyesen a vagyonos nemesek közül meghívott), 5. megyék, székek két-két követe, 6. szabad kir. városok és egyéb kiváltságos városok követei.

113. Melyek voltak Erdély kiváltságos népei, politikai nemzetei? Magyar, székely és szász; ennek megfelelően Erdély területe három közigazgatási kerületre oszlott fel.

114. Mit tud a királyföldről? Erdélyben a szászok lakta terület; önkormányzati testületük a Szász Egyetem volt, amely kulturális intézménnyé alakult át az 1876/12 és 20. alapján és ezzel a szászok közigazgatási különállása teljesen megszűnt.

115. Milyen erdélyi törvénygyűjteményeket ismer? K 32.

116. Mely törvények mondják ki Erdély unióját Magyarországgal? 1848/7. és 1868/43.

117. Mi lett a régi erdélyi törvények sorsa? Hatályban maradtak, amennyiben nem állottak ellentétben a jogegyenlőséggel és későbbi törvények nem hatálytalanították.

118. Mi a Partium? Kraszna, Középszolnok, Zarándmegyék és Kővár vidéke Zilah kivételével. Az önálló erdélyi fejedelemség alatt állandóan ahhoz tartozott. 1691-ben visszacsatoltatott Magyarországhoz, de már 1733-ban királyi rendelettel ismét Erdélyhez csatolták és ott maradt az unióig.

119. Mit tud a Temesi Bánságról? A töröktől felszabadított Duna, Tisza és Maros által határolt területből (Torontál, Temes és Krassó-Szörénymegyék) alakították törvénytelen módon. 1779-ben szűnt meg,

déli részéből azonban katonai határőrvidéket csináltak szintén törvényeink ellenére.

120. Mit tud a Szerb Vajdaságról? Törvénytelen alkotás, a magyar forradalom leverésekor alakították Bács, Bodrog, Torontál, Temes, Krassó-Szörénymegyékből, Szerémmegye egy részéből. Az októberi diploma (1860) szüntette meg.

KATONAI HATÁRŐRVIDÉK.

121. Mi volt a katonai határőrvidék célja?
A török elleni védelem.

122. Hogyan kormányozták? Katonailag Bécsből. Országgyűlésre követet, képviselőt nem küldött.

123. Jellemezze ez alakulatot. Törvényeinkkel ellentétben állott.

124. Hány részre oszlott? Magyar (kiegészítő rész) s H. Szl. D. (kapcsolt rész).

125. Mikor szűnt meg? 1872-ben fejezték be polgárosítással.

126. Mi volt megszüntetésének oka? 1. keletkezése törvényellenes volt, 2. megszűnt a török elleni fenyegető veszedelem, 3. az ország minden lakóságát terhelte immár (1868/40) az általános védkötelezettség.

127. Mit tud a régi Szlavoniáról? Kiegészítő rész; Zágráb, Varasd, Belovár s Kőrös megyék alkották. Az idők folyamán főképp a törökök üldözése következtében e területen horvátok telepednek meg, akik Horvátországban élvezett jogukat e területre is átviszik.

128. Mit tud az új (1921/33. előtti) Szlavoniáról? A Dráván túli megyék alkották. Kiegészítő-rész, egykor szinmagyar terület volt. 1745-ben egy részéből katonai határőrvidék létesült. Az 1848/5 még magyar megyének mondja.

KAPCSOLT RÉSZEK.

129. Azok a részek, melyek nem tartoztak az anyaországhoz, de a történelmi fejlődés folytán szorosabb kapcsolatba jutottak országunkkal.

130. Melyek e részek? Dalmácia, Magyar Tengermellék, régi Horvátország, horvát-szlavon határvidék.

131. Mit tud Dalmáciáról? László és Kálmán királyok foglalták el, Zsigmond elzalogosítja. I. Ferencz 1797-ben a magyar szent korona jogán visszakapja, rövid ideig a franciák birtokolják. 1868/30 szerint Magyarország ezután is követelni fogja a magyar szent korona jogán Dalmácia visszacsatolását és követelni fogja ennek Horvátországhoz való kapcsolását, azonban ezen visszacsatolás feltételére nézve Dalmácia is meghallgatandó.

132. Mit tud a Magyar Tengermellékről? Külön egységet nem alkotott, de a tengerészeti közigazgatás magyar birodalmi hatóságé és a tengerjog szolgáltatása pedig magyar bíróságoké.

133. Mit tud a régi Horvátországról (Pars adnexa)? Kapcsolt rész. László és Kálmán foglalták el. 1102-ben horvát királlyá koronáztatta magát Kálmán. Azontul a magyar királlyá való koronázás Horvátországra is kiterjed. (Külön tartománygyűléssel birt; élén a bán állt).

134. Mi történt a régi Horvátország lakosságával? A török hódítások következtében a régi Szlavóniában kezdenek letelepedni.

MELLÉKORSZÁGOK (Partes subjectae).

135. Mi jellemezte a hűbéres viszonyt? Adót fizettek és katonát adtak nekünk; fejedelmüket mi

erősítettük meg, püspökeiket mi neveztük ki (ennek maradványai a címzetes püspökök).

136. Melyek a mellékországok? Szerbia, Ruménia, Galicia, Lodoméria, Bosznia (Ráma).

137. Ki az „episcopus in partibus infidelium“?
Olyan püspök, akinek nincsen egyházmegyéje, mert területének lakóssága a róm. kath. valláshoz hűtlen lett és megszűnt ama területeken a magyar király joghatósága. A címzetes püspökök közül csak kettő volt felszentelve (kánonilag csak ezek püspökök) a tinini s a nándorfehérvári.

IV.

CIMER.

138. Irja le a magyar korona országainak egyesített (közép) címerét. Nagyobb külső pajzs, melynek közepét egy kisebb belső pajzs fedi.

A középpajzsot Magyarország külön cimere foglalja el. Függőleges vonallal kettéosztott pajzs. Jobbról nyolc vörös-ezüst (vörössel kezdődő) pólya; balról vörös mezőben hármás zöld halmon nyílt aranykoronából kiemelkedő kettős ezüst kereszt.

A külső pajzs négy mezőre oszlik.

Jobboldalt fenn Dalmácia cimere. Három koronás száj és nyelv nélküli arany leopárd fej (kettő felnt, egy alul) kék mezőben.

Baloldalt felnt Horvátországé. Ezüsttel és vörössel huszonötösör kockázott pajzs.

Jobboldalt lennt Szlavonia cimere, melyet vörös habos pólya két mezőre oszt, a vörös mezőben természetes színű nyest jobbra fut. A felső kék mezőben hatágu arany csillag van.

Baloldalt lennt Erdély cimere, melyet vörös pólya két mezőre oszt. A felső kék mezőben fekete sas, a sastól jobbra fölkelő arany nap, balra ezüst hold. Az alsó arany mezőben hét vörös színű három ormu vár.

Erdély és Szlavonia cimere közé alulról beékeltek Fiume s Bosznia-Hercegovina cimere. Fiume cimere: Vörös mezőben kék bélésű szalagos hercegi korona, alatta fekete kétfejű sas,

kiterjesztett szárnyakkal, vörös nyelvvel. A sas jobblába sziklán áll, ballába pedig a sziklán fekvő korszót tartja, melyből bőven ömlik a víz a sziklát körülmosó folyóba.

Pajzstartó: két lebegő angyal. Ruhájuk fehér, bő és redős. Típusuk serdülő ifju, sohasem nő.

139. Magánosok használhatják-e a címet?

A miniszerelnök a belügyminiszer meghallgatása után engedélyezheti.

Hitel- és pénzügyintézetek a címer használatára engedélyt csak a törvény által nyerhetnek.

140. Mit tud a magyar állampecsétről? Középen a magyar címer, jobboldalt fenn Dalmácia, alul Szlavonia, baloldalt fent Horvátország, alul Erdély cimere, a magyar címer alatt pedig Fiume s Bosznia-Hercegovina cimere.

141. Miről szól az 1848/21? A nemzeti szinről és az ország címeréről. Középvületeken nyilvános ünnepek alkalmával és magyar hajókon a nemzeti lobogók és az ország cimere használándó.

V.

A NÉP.

ALLAMPOLGÁRSÁG.

142. Melyik az állampolgársági törvény? 1879/50.

143. Miről szól az állampolgársági törvény? Hogyan lehet állampolgárságot szerezni és elveszteni, de nem szól az állampolgári jogokról és kötelességekről.

144. Mi jellemzi az állampolgári viszonyt? A magyar állam és a magyar állampolgár között szorosabb viszony van, mint egy külföldi és a magyar állam között. Ha a magyar állampolgár elhagyja a birodalom határait, a magyar jog hatálya rá továbbra is kiterjed, pl. nagykorúság, büntetőtörvénykönyv, ellenben ha külföldi hagyja el a birodalmat, a magyar jog ránézve megszűnt.

145. Mennyiben különbözik a külföldi jogállása az állampolgárétól? Nem lehet nemes, közhivatalnok, elismert felekezeti lelkész, házaló, politikai egyesület tagja, politikai gyűlés vezetője, időszakos lap kiadója és felelős szerkesztője, magyar kereskedő hajó parancsnoka; néki nagyobb egyházi javadalom nem adományozható; idegen államnak kiadható; az ország területéről eltávolítható; és végül nem lehet tagja a honvédségnek.

146. Mióta szerezhet hazánkban idegen ingatlant? Az 1852. évi patens óta.

147. Mit ért jogegyenlőség alatt?

1. Törvényelőtti jogegyenlőséget (ugyanazon jogszabályok szerint bírálják el mindenki tettét).

2. Közterhekben való arányos részvétel

3. Politikai jogokat valamennyi állampolgár azonos feltétel mellett szerezhethet.

148. Miben különbözik a honosított a született állampolgártól? Nem lehet koronaőr, 10 évig nem lehet az országgyűlés tagja, a főrendiház örökös tagjává csak a törvényhozás teheti.

149. Hányféleképen lehet állampolgárságot szerezni? Négyféleképen: leszármazás, törvényesítés, házasság és honosítás által.

150. Ki szerez állampolgárságot leszármazás útján? A magyar állampolgár törvényes gyermeke és magyar állampolgárnő törvénytelen gyermeke akkor is, ha a születés helye külföld.

151. Hát törvényesítés által? A magyar állampolgárnak külföldi nőtől született törvénytelen gyermeke, ha utólagos házassággal, vagy ha ez nem lehetséges, az államfő engedelmével törvényesítettik.

152. Ki szerez állampolgárságot házasság által? Az a külföldi nő, aki magyar állampolgárhoz megy feleségül.

153. Hát honosítás által? Az a külföldi, aki a belügyminisztertől, illetve a bántól honosítási okiratot, vagy az államfőtől honosítási oklevelet nyert és az állampolgársági esküt és fogadalmat leteszi. Okirattal való honosítás feltétele, 1. a rendelkezési képesség, illetve a törvényes képviselő beleegyezése, 2. valami belföldi községbe való felvétel kilátásba helyezése, 3. 5 évig az országban való lakás. 4. 5 éve az adózók lajstromába való felvétel, 5. kifogástalan magaviselet, 6. elegendő jövedelemmel rendelkezik, hogy magát és családját eltarthassa.

154. Örökbefogadás által lehet-e állampolgárságot szerezni? Nem, csak megkönnyíti annak megszerzését, mert 153. 3-4-6 nem köteles igazolni, ha az örökbefogadó 153. 4-6 pontjainak megfelel.

155. A honosítási kérvényt hol kell beadni? A kellőleg felszerelt folyamodvány a törvényhatóság első tisztviselőjéhez nyújtandó be. Az alispán az iratokat indokolt vélemény kíséretében a belügy-miniszterhez, illetőleg a bánhoz felterjeszti.

156. Mi az állampolgári eskü vagy fogadalom szövege? Én az élő Istenre, hogy Magyarország apostoli királyához és a magyar korona országai alkotmányához hű leszek. Igérem, hogy magyar állampolgári kötelességeimet hiven teljesíteni fogom.

157. Mikor lesz magyar állampolgárrá? Az eskü letételekor.

158. Mi történik, ha az esküt (fogadalmat) nem teszi le? Ha egy év alatt nem teszi le a honosítási okirat hatályát veszti.

159. Mit tud a királyi oklevéllel való honosításról? A király a minisztertanács előterjesztésére azt, aki Magyarországgal szemben rendkívüli és kitünő érdemeket szerzett, a belföldön lakik, vagy kijelenti, hogy Magyarországon fog letelepedni, habár a községbe való felvételt nem ígérték meg, nem él 5 éve az országban, nincs az adózók lajstromában felvéve, oklevéllel honosítja.

160. Hányféle honosítás volt 1848 előtt? 1. ünnepélyes, 2. hallgatóságos.

161. Mit tud az ünnepélyes honosításról (indigenatus)? Törvénybe iktattatott, külföldi rangjának megfelelő jogállást nyert. Esküt kellett tennie és megtartotta külföldi állampolgárságát.

162. Hogy történt a hallgatólagos honosítás?

Az idegen állampolgár megtelepedésével (nemességét nem nyert).

163. Hányféleképen szűnik meg az állampolgárság? Ötféleképen: távollét, megfosztás, törvényesítés, házasság s elbocsájtás által.

164. Távollét által ki veszti el állampolgárságát? Az, aki a miniszter megbízása nélkül 10 évig a magyar birodalom határain kívül tartózkodik anélkül, hogy a törvényhatóság első tisztviselőjének bejelentette volna, hogy állampolgárságát fenn óhajtja tartani. A távollét attól a naptól számítatik, mellyel rendelkezési képességét elnyerte, ha távollétének megkezdésekor még nem volt nagykoru.

165. Hát megfosztás által? Ki idegen állam szolgálatába lép és azt felszólítás dacára sem hagyja el (időt, mely alatt ennek meg kell történnie, a miniszter jelöli meg).

166. És törvényesítés által? Magyar nőnek külföldi férfitől született törvénytelen gyermeke, ha azt az apa törvényesíti.

167. Ki veszti el állampolgárságát házasság által? Az a magyar nő, aki idegen állampolgárhoz megy feleségül.

168. Mit tud az elbocsájtásról? Aki 1. rendelkezési képességgel bír, vagy kérelméhez atyja beleegyezésével, illetve gyámja vagy gondnoka gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezésével járul, 2. nem tartozik adóval, 3. bünvádi eljárás alatt nem áll és 4. I. béke idején 1. sorhadi, tartalék, és pót-tartaléki szolgálat kötelékében állók a belügyminisztertől elbocsájtó levelet nyertek, 2. a fentebbi védkötelezettségben nem álló, de ez alól végleg fel nem mentett egyének, akik 17-ik életévüket betöltötték, ha a törvényhatóság bizonyítja, hogy elbocsájtásukat nem azért kérik, hogy védkötelezettség-

től meneküljenek. II. háboru esetén minden egyes esetben a miniszterium előterjesztésére az államfő határoz.

169. Kikre terjed ki az elbocsájtás az elbocsájtotton kívül? Az elbocsájtott férfi nejére és kiskorú gyermekeire, ha ezek az atyával, illetve férjjel együtt kiköltöznek. Az elbocsájtást kérő folyamodvány a törvényhatóság első tisztviselőjének adandó be.

170. Melyik az elbocsájtás napja? Az elbocsájtási okirat kézbesítésének napja.

171. Mit tud a visszahonosításról?

Aki elbocsájtása, vagy távolléte által veszti el a magyar állampolgárságát és más állampolgárságot nem szerzett, magyar állampolgárok közé visszavehető akkor, ha Magyarország területére lakni vissza nem tér.

Aki elbocsájtás, vagy távollét által veszti el magyar állampolgárságát és Magyarország területére visszatérvén, valamely belföldi községbe való felvétel részére kilátásba helyeztetik, folyamodása folytán magyar állampolgárok közé visszaveendő.

Azon nő, aki férjének elbocsájtása, távolléte, vagy külföldivel kötött házassága folytán elvesztette magyar állampolgárságát és a férjétől biróilag elvásztatik, a házassága feloldatik, vagy özvegyre jut és Magyarország területére visszatér és valamely községbe való felvétel kilátásba helyeztetik, szintén visszaveendő.

Aki törvényes atyja elbocsájtása vagy távolléte által veszttette el magyar állampolgárságát, atyja halála után, vagy miután új hazájának törvényei szerint nagykorúságát elérte, egy község kötelékébe felvételre, és ha kiskorú, gyámja hozzájárulása szükséges, a magyar állampolgárok közé visszaveendő.

172. Mit tud az állampolgárság visszaszerzéséről? Visszaszerzi állampolgárságát az a nő, aki külföldre menvén férjhez, állampolgárságát elveszti azáltal, hogy házassága a bíróság által érvénytelennek nyilvánítatik.

173. Miről szól az 1886/4? A tömegesen visszatelepülők honosításáról. Ezeknek községi illetőségét a belügyminister, illetve a bán hivatalból állapítja meg. Együttesen egy folyamodványban kérhetik a visszahonosítást és semmiféle illetéket vagy díjat fizetni nem tartoznak. Csak azt tartoznak bizonyítani, hogy ők vagy eleik állampolgárok voltak.

174. Kik azok a prezumpatív honosok? Akik a magyar állam területén születtek, vagy neveltettek mindaddig, amíg ennek ellenkező volta be nem bizonyult.

175. Kik bírnak kettős honossággal? A magyar állampolgárok azon leszármazottjai, akik olyan országban születtek, mely az állampolgárság tekintetében a területi elv alapján áll.

176. Mit mond az 1921/33. az állampolgárságra vonatkozólag? Az állampolgárságot az illetőség határozza meg.

177. Mi az opció? Eltérés a fenti szabálytól, aki a magyar állampolgárságot a 176. szerint elveszti, magyar állampolgárságot igényelhet, 2. bárki bármely utód-állam állampolgárságát igényelheti nemzetiség (fajtság) szerint.

NEMESSÉG.

178. Hogyan lehet nemességet szerezni? 1. Nemes atyától való törvényes leszármazás, 2. nemes levél elnyerése, 3. királyilag jóváhagyott örökbe fogadás, vagy törvényesítés (régebben még ünnepléses honosítás és jószágadományozás) által.

179. Megfosztható-e valaki nemességétől?
Nem!

180. Melyik a nemesség négy sarkalatos joga Werbőczy szerint? (Hármaskönyv I. 9) 1. érvényes birói ítélet nélkül nem tartóztatható le, 2. csak a koronás királynak van alárendelve, 3. köztehertől mentes, csak katonáskodni köteles, 4. a királynak fegyveresen ellenállhat, ha a király az alkotmányt vagy nemesi szabadságot megsérti (ez utóbbit az 1687/4. eltörli).

181. Mit ért rendiség alatt? Azt, hogy bizonyos jogok gyakorlása bizonyos rendhez való tartozástól függ.

182. Melyek voltak a kiváltságos rendek? 1. Főpapok, 2. főurak, 3. köznemesek, 4. szabad királyi városok.

183. Mit tud a közlött nemességből? Nemes férfival kötött törvényes házasság által a nem nemes nő személyére nézve nemessé lesz.

184. Kik voltak a helybeli nemesek? Akik nemesi szabadsággal éltek, de a megye alá tartoztak.

185. Kik voltak a praedialisták, vagy egyházi nemesek? Akik egyházi birtokot haszonélvezetül kaptak katonáskodási kötelezettség fejében.

186. Kik voltak a hivatalbeli nemesek? Akiknek nemessége az utódokra és törvényes hitvesre nem terjedt ki. Magyarországon katolikus pap, Erdélyben a bevettek papjai.

187. Melyek a nemesek előjogai ma? Cim, hitbizomány-alapítás, némely tisztség viselése.

187/a. Katonatisztek tarthatnak-e igényt magyar nemességre? Nem.

188. Mik azok az alap ember v. szabadság jogok? Az állampolgárok legfontosabb jogai. Törvénnyel kell szabályozva lenniök, sajnos nálunk a

gyülekezés és egyesülési jog (és egyideig a választó-jog is) rendeletileg van szabályozva.

189. Hogyan lehet csoportosítani az alapjogokat ? Vannak 1. szűkebb értelemben vett alapjogok (a szuverén állam önmagát korlátozza az egyénekek szemben), 2. politikai alapjogok (általuk az egyén vesz részt az állami akarat létrehozásában [törvényhozás] s annak megvalósításában [közigazgatás: törvényhatóság s község; biráskodás: esküdtszék].

190. Melyek a szűkebb értelemben vett emberjogok ? Személyes szabadság, tulajdon sérthetlensége, vallás-, gyülekezés- és egyesülési, sajtó-, tan- és nemzetiségi szabadság és végül kérvényezés és panaszjog.

191. Melyek a politikai jogok ? Országos, törvényhatósági és községi aktív s passzív választó-jog, esküdtszéki tagság (közhivatalnoki állás előfeltétele az állampolgárság).

192. Melyek az alapjogok Kmety szerint ? Személyes, munka vagy foglalkozás, tulajdon vagy vagyon, szellemi tevékenység (sajtó, tanítás és tanulás), egyesülési és gyülekezési, vallás-, nemzeti-ségi-, kérelmezési- és panasz-szabadság.

193. Aranybullában megállapított jogok közül melyek vannak még ma is érvényben ? Személyes szabadság, tulajdon sérthetlensége és a jog királyhoz kérvénnyel és panasszal járulni.

194. Az aranybullában biztosított fegyveres ellenállási jogot mely törvény törölte el ? 1687/4.

195. Mely törvények foglalkoznak a személyes és tulajdon szabadsággal ? A törvények negative védik; nem azt mondják, hogy mi szabad, hanem hogy mi nem szabad (1848/3., 1878/5., 1896/33.).

196. Személyes szabadságot mi korlátozza ? A toloncozás intézménye.

197. Mit ért a tulajdon szentsége alatt ? Min-

denki azt teheti tulajdonával, amit akar mások jogának sérelme nélkül s ebben őt senki nem háborithatja.

198. Mi korlátozza a tulajdon szentségét? A ki-sajátítás intézménye, melynek csak közérdekből a törvény által megjelölt célból teljes kártalanítás mellett van helye az 1881/41. szerint.

199. Miről szól az 1915/18? Hazaárulók vagyoni felelősségéről: aki a felségsértés és hűtlenség bűncselekményét azáltal követi el, hogy az ellenséghez pártolt és azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal, vagy másnemű szolgáltatással támogatta, vagy evégből ellenséges csapathoz csatlakozott, vagy önként ellenséges területre távozott, annak belföldön található vagyona, tekintet nélkül a hátrány nagyságára s arra, hogy az tényleg bekövetkezett-e, a cselekmény elkövetésével az államra száll.

VALLÁSSZABADSÁG.

200. Mi a hit? Belső meggyőződés (világ és ember végső céljáról).

201. Mi a vallás? A hitnek szavakban, vagy tettekben való megnyilvánulása.

202. Mi a felekezet? Ugyanazon vallást követők összessége.

203. Mi az egyház? Az ugyanazon vallást követők jogi szervezete.

204. Mi a címe az 1895/43-nak? A vallás szabad gyakorlata.

205. Mit mond ki az 1895/43?

Mindenki szabadon vallhat bármely hitet és azt az ország törvényeinek valamint a közerkölcsiség korlátai között külsőképen is kifejezheti és gyakorolhatja.

Senkit sem szabad törvényekbe, vagy közerkölcsiségekbe nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, avagy hitével nem egyező vallási cselekvésre kényszeríteni.

Polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a vallástól teljesen független.

Vallási vagy egyházi szabályai senkit sem menthetnek fel törvényen alakuló bármely kötelezettség teljesítésétől.

Lehet valaki felekezeti nélküli is (sem bevett, sem elismert valláshoz nem tartozik).

206. Melyek az állam jogai az egyházakkal szemben? 1. Legfőbb felügyeleti jog, 2. Ius reformandi. 3. Apellatio tanquam ab abusu.

207. Mire terjed ki a legfőbb felügyeleti jog? Egyházakra, egyházi alapítványokra s iskolákra.

208. Mi a ius reformandi? a) A bevétel feltételeit az állam határozza meg maga, b) az egyházi javak állagát és rendeltetését megváltoztathatja az állam.

209. Mi az „apellatio tanquam ab abusu“ jelentősége? Az egyházak rendelkezését, mielőtt azokat saját közegeivel végrehajtná, megvizsgálja, hogy a törvényeknek megfelelnek-e. Sőt az egyén az állam védelmét is kérheti az egyházzal szemben.

210. Mi volt a ius placeti? A királynak azon joga, mely szerint katolikus hívekhez, vagy egyházi hatóságokhoz külföldről érkező rendelet csak akkor hirdethető ki, ha ahhoz hozzájárul.

211. Van-e ennek ma jelentősége? Nincs, mert 1. a pápa által hozott egyházi törvény kihirdetése Rómában történik, 2. az 1895/43. szerint a válás csak a törvény korlátai között gyakorolható.

212. Minden vallás egyenlő-e nálunk? Nem, mert van bevett és elismert vallás is.

BEVETT VALLÁSOK.

213. Melyek a bevett vallások jogai?

1. Határozataikat az állam az egyház kívánataira saját közegeivel hajtja végre.

2. Az egyházi adók közadók módjára, közigazgatási uton hajtathatnak be.

3. Szabadon, bejelentés nélkül alakíthatnak új egyházközséget.

4. Korlátlan vagyonszerzési képességük van.

5. Az állami és községi segélyben arányosan részesítendőek.

6. Egyházi gyűléseik nyilvánossága nem kötelező.

7. Egyházi gyűléseik jegyzőkönyveit csak felszólításra kell bemutatni.

8. Főbb funkcionáriusaik a főrendiház tagjai. 215., 216.

214. Melyek a bevétel feltételei? Nincsenek megállapítva, a törvényhozás azt a vallást veszi be, amelyet jónak lát.

215. Mit mond ki az 1868/53? A bevett keresztény felekezetek viszonyosságáról szól s:

I. Szabályozza az áttérést.

II. A bevett keresztény felekezetűek egymás temetőjében temetkezhetnek.

III. Segélyben a bevett keresztény felekezetek arányosan részesítendőek.

IV. Új egyházi gyülekezetek alapítása a keresztény felekezetek kizárólagos joga.

216. Miről szól az 1848/20? A vallás dolgában intézkedik:

I. Elvileg kimondja a bevett felekezetek egyenlőségét.

II. A bevett felekezetek egyházi és iskolai szükségletei állami szükségleteknek tekintendőek.

217. Melyek a bevett vallások? 1. latin, görög és örmény szertartású katolikusok, 2. evangélikus és református, 3. görög-keleti szerb és román, 4. unitárius, 5. izraelita.

218. Mi biztosít a katolikus vallásnak kivételes helyzetet?

1. A királyi családnak, királynak katolikusnak kell lenni.

2. A koronázás mise közben katolikus főpap által történik.

3. A katolikus egyház főfunkcionáriusai vannak legtömegesebben képviselve a főrendiházban s voltak tagjai a legrégibb idő óta az országgyűlésnek.

219. Mit tud az erdélyi örmény-katolikusokról? 1690-ben lettek katolikusokká (római katolikusoktól csak abban különböznek, hogy liturgiai nyelvük nem latin, hanem örmény), 1715 óta püspökük az erdélyi római kath. püspök, tehát örmény kath. püspök nincs.

220. Melyek a király főkegyuri jogai a katolikus egyházzal szemben? 1. nemzeti zsinatokat tarthat, 2. püspökséget szervezhet, 3. megváltoztathat, 4. szerzetesrendeket befogadhat, 5. egyházi javadalmakat *betölti* (nemcsak kilelőli) 347

220a. A magyar király jogai a r. k. egyház körül honnan erednek? Werbőczy szerint 1. Szent István ténitette meg a magyarságot s alapította az érsekségeket, püspökségeket s apátságokat, 2. a konstanci zsinat elismeri, 3. évszázadokon keresztül gyakorolták.

220b. Pater Tomcsányi szerint a király csak ajánlhat a pápának s a pápa, ha akarja kinevezi. Ha az egyház érdekének megfelelőbbet talál a király ellenére is kinevezheti azt.

221. Mikor volt a konstanci zsinat? 1414-ben.

222. Mit tud a protestánsokról?

1606-ban Bocskay István és Mátyás között kötött bécsi béke megengedi a rendeknek a vallásgyakorlatot.

1645-ben kötött linczi béke pedig bizonyos korlátok között jobbágyoknak is megengedi ezt.

1791/26. részletesen szabályozza a protestánsok jogait.

223. Mióta vannak görög-keleti szerbek tömegesen országunkban? I. Lipót uralkodása óta, ki Buda visszavétele után hívta be őket (tehát beköltözés révén szaporodtak el).

224. Hát görög-keleti románok? Már a XV. században püspökük volt.

225. Mit tud a görög-keletiekről? Vallásgyakorlatukat több diploma (először 1690-ben) biztosítja, ezek között legfontosabb a Benignum rescriptum declaratorium nationis Illyricae, 1779-ben.

1791/27. veszi be őket.

1792/10. óta főrendiházi tagok az egyházfők.

1868/9. elismeri a két ágra való oszlásukat (szerb és román).

226. Mit tud az unitáriusokról? 1848/20. veszi be őket.

227. Mióta vannak izraeliták országunkban? Egy-idosek a magyar királysággal.

228. Van-e egységes szervezetük? Nincs, mert van 1. neológ, 2. orthodox, 3. status quo ante.

229. Miről szól az 1867/17? Polgári és politikai jogok tekintetében egyenjogositotta őket.

230. Hát az 1895/42? A bevételt becikkelyezi.

231. Paritásosan bevett vallás-e az izraelita? Nem, mert 215 II. és IV. továbbá 216 II. pontja kiterjesztést nem nyert rájuk.

ELISMERT VALLÁSOK.

232. Melyek az elismerés feltételei? Tartoznak legalább egy egyházközség felállítását, továbbá a felekezetükhöz tartozó gyermekeknek iskolai hitoktatását biztosítani; tartoznak továbbá a hitéletre vonatkozó összes rendelkezéseket magába foglaló

szervezeti szabályzatot jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez bemutatni.

233. Mikor tagadandó meg a jóváhagyás?

Ha a megalakulni kívánó vallásfelekezet állam, vagy nemzetellenes irányzattal keletkeznék. Ha a hitelvek, tanok, istentisztelet és egyéb vallási szertartás, vagy a tervezett szervezet a fenálló törvényekkel, vagy a közerkölcsiséggel ellentétben állnak, vagy a már létező és törvényesen bevett, vagy elismert vallásfelekezetek valamelyikével azonosak, vagy attól csupán az istentiszteletre, vagy az egyházi kormányzat nyelvét illetőleg különböznek. Ha a megalakulni kívánó vallásfelekezet faji, vagy nemzetiségi jelleggel bírna, vagy a már bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezeteket sértené és végül, ha az előbb említett feltételeknek nem felelne meg. (232)

234. Melyek az elismert felekezet jogai?

Szabadon tarthat nyilvános és közös istentiszteletet. Maga intézkedhetik vallási és egyházi ügyeiben. Maga kezelheti egyházi, oktatási, nevelési, vagy jótékonsági célokra szolgáló alapítványait. Egyházi szükségletei fedezésére vagyont gyűjthet és e célból igénybe veheti hivei anyagi erejét, azonban *nem közigazgatási uton, hanem csak rendes birói uton* érvényesítheti e jogát.

235. Milyen az elismert vallásfelekezetek ingatlan vagyonszerzési képessége? Korlátolt; imaházul, oktatási, nevelési és jótékonsági intézetül, egyházi alkalmazottai részére lakóházul használandó épületeknek és az ezekre szükséges telkeknek, továbbá temetőül szolgáló telkeknek szerzésére van korlátozva. A telekkönyvi bejegyzés a törv. hatóság első tisztviselőjének, illetve a miniszternek záradékával ellátott okirat alapján rendelhető el.

236. Mi szükséges, ha elismert vallás új egy-

házközséget akar alakítani? A törvényhatóság első tisztviselőjének való bejelentés.

237. Ki lehet elismert felekezet lelkésze? Csak polgári és politikai jogainak teljes birtokában lévő oly magyar állampolgár, kinek erkölcsi és állampolgári magatartása kifogás alá nem esik és képesítését Magyarországon nyerte.

A lelkészül kiszemelt egyénnel szemben a törvényhatóság első tisztviselőjének vétőjoga van.

238. Mi történik, ha az elismert vallás lelkésze államellenes magatartást tanusít vagyis a hivataltalban való további megmaradása az állam érdekében veszélyes?

A miniszter a hivataltól való elmozdítását követelheti s ha ezt a kellő időben nem foganatosítja, a miniszter az egyházközséget felosztatottnak nyilvánítja!!!

239. Ki nem lehet elismert vallásfelekezetnek elismert feje, vagy egyházi védője? A magyar állam kötelékén kívül álló hatóság, vagy egyén.

240. Mit tud az elismert felekezet egyházi közgyűléséről? Nyilvános s csak a felekezetek egyházi, vagyoni, oktatási, nevelési, jótékonyági és általában a valláséletben tartozó ügyek tárgyalhatók; jegyzőkönyv vezetendő, amely a miniszterhez *mindig* felterjesztendő.

241. Mi a joga a miniszternek az elismert vallásfelekezetek vagyonával szemben? Gyakorolja a felügyeletet, örködik afölött, hogy azt el ne idegenítsék, ne csorbítsák és a kezelés rosszasága miatt veszendőbe ne menjen és a törvényben megengedett célokra fordíttassék.

242. Melyek az elismert vallások? Baptista és mohamedán. A baptisták 1905 óta, mohamedánok pedig az 1916/17 által ismertettek el.

243. Ki lehet felekezeten kívüli? Csak 18 éven felüli.

244. Melyik törvény engedi meg a felekezeten kívüliséget? 1895/43.

245. Melyik törvény szabályozza a gyermekek vallását? 1894/32. és 1895/43.

246. Hogyan szabályozzák a törvények, ha a szülők egy vallásuak? A gyermekek a szülők vallását követik.

247. Hát ha a szülők különböző vallásuak?

a) Ha egyezséget nem kötöttek, a fiúk az apa, leányok az anya vallását követik.

b) Ha egyességet kötöttek vagy az anya, vagy az anya vallásában állapodhatnak meg a szülők.

247a. Hát ha az egyik szülő felekezeten kívüli? A felekezethez tartozóval egyenmű annak vallását követi. A felekezeten kívüli pedig bármely bevett, vagy elismert vallást kijelölhet. Egyezséget is köthetnek.

247b. Ha mind a kettő felekezeten kívüli?

1. Ha a gyermek vallásáról nem határoznak: a gyámhatóság határoz a rokonok meghallgatásával.

2. Egyezséget köthetnek.

3. Mindkét szülő meghatározhatja a saját nembeli gyerek vallását.

248. Hol köthető egyezés? Közjegyző, járásbíró, rendezett tanácsu város polgármestere és főszolgabíró előtt.

249. Megváltoztatható-e az egyesség? Igen, ha egyvallásuak házasságává alakul át a különvallásuak házassága a 7 éven aluli és a születendő gyermekek szempontjából.

250. Mit tud a törvénytelen gyermek vallásáról? Az anya vallását követi; ha az felekezeten kívüli, kijelölhet egy vallást; ha nem teszi, a gyámhatóság határoz a rokonok meghallgatásával.

251. Talált gyermek vallásáról mit tud? A felfogadó vallását követi; ha az felekezetenküli, kijelölhet valamely vallást; ha nem tenné, gyámhatóság dönt.

252. Ki változtathatja meg vallását? 18 éven felüli férfi vagy nő, továbbá a 18 éven aluli nő, ha házasságot kötött.

253. Hogyan történik a vallásváltoztatás? Két tanu jelenlétében vallásának lelkésze előtt kijelenti kilépését, melyet 14 nap után és 30 nap előtt megismétel, vagy ugyanazon vagy más tanu jelenlétében. Mindkétszer bizonyítványt kell kérnie, amit, ha a lelkész megtagad, a tanuk állítanak ki.

254. Magyarországon lévő külföldiek istentiszteleti jogáról mit tud? Az 1895/43. szerint közös nyilvános istentiszteletet szabadon tarthatnak, ha azok törvénybe, közerkölcsiségbe nem ütköznek és a rendőrhatóságnak előre bejelentettek.

255. Mi a kilépett kötelezettsége, ha sem bevett, sem elismert vallásfelekezethez nem csatlakozik? Köteles a kilépés idejét követő 5. naptári év végéig az esedékes egyházi adót és egyéb járulékokat annak az egyháznak beszolgáltatni, amelyből kilépett.

255/a. Mióta kötelező a polgári házasság? 1894/31. szerint 1895 X/1. óta.

IGYÜLEKEZÉSI ÉS EGYESÜLÉSI JOG.

256. Az egyesületeknek hány csoportja van?
1. Részvénytársaság és szövetkezetek. (A kereskedelmi törvény szerint bíróság intézi ügyeiket). 2. Közigazgatási célokat szolgáló egyesületek (mint halászati-, vadászati-, vizi-társulatok) A közigazgatási jog foglalkozik részletesen működésükkel. Működésükre a hatóságnak igen nagy befolyása van.

3. Azon egyesületek, melyek az előbbi két csoport-hoz nem tartoznak. Mi e helyen ez utóbbiakkal foglalkozunk.

257. Mi szabályozza az egyesületi jogot?
Sajnos, csak rendelet.

258. Mikor kezdheti meg az egyesület működését? Ha a miniszter az alapszabályait láttamozta.

259. Hol alakítható fiókegyesület? Működési területén belül, hol legalább 20 tagja állandóan lakik és láttamozott alapszabályait a törvényhatóság első tisztviselője tudomásul vette.

260. Ki az egyesületek felügyeleti hatósága? Törvényhatóság első tisztviselője: felfüggesztheti az egyesület működését és vagyonát s iratait zár alá veheti.

261. Ki oszlathatja fel az egyesületet? Miniszter.

262. Mit tehet a miniszter a felosztatott egyesület vagyonával? Lefoglalhatja és közcélokra fordíthatja.

263. Mi az egyeleti könyv? A törvényhatóság első tisztviselője által vezetett jegyzék, amely az egyesületre vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazza.

264. Szabad-e ma új egyesületet vagy fiókegyesületet alapítani? Csak közérdekből indokolt esetekben.

265. A gyülekezés ügyét mi szabályozza?
Sajnos, szintén csak rendelet.

266. Politikai vagy népgyűlés csak hol tartható? Zárt helyen előzetes engedély alapján (közbiztonsági viszonyok).

267. Kinek kell jelen lenni a gyűlésen? Fogalmazási szakhoz tartozó rendőrnek, kinek joga van a gyűlést felosztatni, ha a szónok a tárgytól eltér.

268. Mit tud a sajtószabadságról? Gondolatait a közönséges jog határai között sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti. A sajtószabadság mellett sajtórendészet szükséges, hogy a sajtó útján bűnözők megbüntethetők legyenek.

269. Mit tud a tanszabadságról? Az államon kívül mások is állíthatnak fel tanintézeteket.

Az egyetemen tudományos szempontból *minden* tárgyalható. Nemcsak rendes tanárok, hanem más kiváló egyének is taníthatnak. A hallgató bármely tant bármely tanártól hallgathat.

Az alsó oktatásban bármelyik iskolában, esetleg képzett tanító által otthon is tanítható a gyermek.

270. Miről szól az 1920/25. A tudományegyetemekre, műegyetemekre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra s jogakadémiákra való beiratkozást szabályozza.

A beiratkozási engedélyt az illetékes kar tanárainak teljes-ülési határozata adja meg; határozata végérvényes.

Az engedély megadásánál a következő szempontokat kell a karnak szem előtt tartani: 1. nemzetiség, 2. eskölcsi megbízhatóság, 3. szellemi képesség és 4. hogy a hallgatók nemzetiségi és faji arányszáma, az illető népfaj vagy nemzetiség országos arányszámával megegyezzek.

A szerzett jogok érintetlenek maradjanak.

Az egyes karokra felvehető hallgatók számát a kar javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozza meg.

271a. Főiskolákat csak ki állíthat fel? Az államtól eltekintve a király engedelmével katolikusok és protestánsok.

271b. Miről szól az 1848/19? A budapesti magyar egyetemről.

NEMZETISÉGI SZABADSÁG.

272. Melyik törvény szabályozza e kérdést?

Az 1868/44, melynek címe a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában.

273. Ki milyen nemzetiségű? Mindenki olyan nemzetiségű, amilyen *anyanyelvű*. Az anyanyelv a népszámlálási lapokra jegyeztetik fel.

274. Ismertesse a nemzetiségi törvény tartalmát!

Magyarország összes polgárai egy nemzetet képeznek, az oszthatatlan egységes magyar nemzet, melynek a hon minden polgára, bármely nemzetiséghez is tartozzék, egyenjogu tagja.

Magyarország államnyelve a magyar.

Az országgyűlés tanácskozási és ügykezelési nyelve egyedül a magyar.

Az ország kormányának hivatalos nyelve a kormányzat minden ágában a magyar.

A törvényhatóságok jegyzőkönyvei az állam hivatalos nyelvén vezetendők, de vitethetnek azon nyelven is, amelyet a törvényhatósági bizottság tagjainak legalább $\frac{1}{5}$ része jegyzőkönyvi nyelvül kíván. Ellentét esetén a magyar szöveg a döntő. A közgyűlésen mindenki akár magyarul, akár anyanyelvén szólhat. A kormányhoz intézett irataikban a magyar nyelvet kell használniok, de használhatják emellett hasábosan a jegyzőkönyvi nyelvüket is.

A községek maguk választják jegyzőkönyvük és ügyvitelük nyelvét. A jegyzőkönyv azon a nyelven is viendő, amelyet a szavazatképes tagoknak $\frac{1}{5}$ -e megállapít.

Az egyetemen az előadási nyelv a magyar, azonban az országokban divatozó nyelvek számára tanszékek állittatnak fel.

Az állam, illetőleg a kormány által felállított tanintézetekben a tanítási nyelv meghatározása a miniszter teendőihez tartozik. Azonban köteles az állami tanintézetekben lehetőség szerint gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű nagyobb tömegekben együttélő polgárai az általuk lakott vidék közelében anyanyelvükön képezhessék magukat.

Hivatalok betöltésénél egyedül a személyi képesség az irányadó. Valakinek nemzetisége nem akadály az országban létező bármely hivatalra vagy méltóságra.

275. Módosítja-e az 1921/33. az 1868/44-et?
Nem, mert azt, amit a trianoni béke megkövetel, már több, mint fél évszázad óta törvény.

276. Mit tud a kérvényezés és panaszjogról?
Minden természetes és jogi személy kérelmével és panaszával a királyhoz, kormányhoz és egyéb hatóságokhoz fordulhat. Az országgyűléshez pedig annak egy tagjának közvetítésével.

277. Mit tud a gravaminális országgyűlésekről?
Országos sérelmek orvoslásáig az országgyűlés a királyi propositiókat nem tárgyalta.

278. Hogyan fordulhat törvényhatóság kérelmével az országgyűléshez?
Közvetlenül a Ház elnökéhez.

ÁLLAMPOLGÁRI KÖTELESSÉGEK.

279. Melyek ezek?
Állampolgári hűség, állampolgári engedelmesség, közteher viselése, védkötelezettség, tankötelezettség és ovodakötelezettség.

280. Mi az állampolgári hűség?
Állampolgárokat terhelő azon kötelezettség, melynél fogva az állam érdekét előmozdítani és annak kárát megakadályozni kötelesek.

281. Mit tud az állampolgári engedelmességről? Törvényes és hatályos jogszabályoknak minden állampolgár engedelmeskedni köteles.

282. Mit tud a tankötelezettségről? Mindenki 6—15 éves koráig iskolába köteles járni. Hat esztendeig mindennapi iskolába és háromig továbbképző vagy ismétlő iskolába az 1868/38 szerint.

283. Mit tud az ovodai kötelezettségről? 3-tól 6 éves korig a gyermekek, ha ápolás és felügyelet alatt nem állanak, kötelesek ovodába járni.

284. Mit mondott ki az 1848/8? A közteherviseelés elvét (a nemesség adómentességi kiváltsága ezzel teljesen megszűnt).

KATONÁSKODÁS.

285. Mit tud a hadsereg fejlődéséről? Hajdan nemcsak a király, hanem a zászlósok (főpapok, főurak, nagyobb birtokosok) is, sőt a megyék és városok is tartottak külön seregeket.

Az országot fenyegető háboru esetén minden nemes tartozott felkelni a király hívására és saját élelmezéséről gondoskodni.

Később a személyes felkelés helyett pénzt adtak, hogy azon a király zsoldosokat fogadjon, majd maguk fogadtak zsoldosokat, kiknek zsoldját országgyűlésileg állapították meg és a szükséges összeget az akkori adókulcs szerint kivetették.

Mivel a védelmi rendszer az idők folyamán elégtelenné vált, az 1715/8 elrendeli állandó hadsereg tartását: az e célra szükséges adókat és subsidiumokat (készpénz, termények, ujoncok) az országgyűlés adja meg (1791/19).

Az 1868/40. behozza az általános és személyes hadkötelezettséget.

286. Mit ért hadkötelezettség alatt? 1. állítási, 2. szolgálati, 3. népfelkelési kötelezettséget

287. Mit ért állítási kötelezettség alatt? 21 éves korában állításköteles minden férfi, alkalmatlanság esetén még kétszer két következő évben.

288. Mit tud a fegyveres erő tagozatáról?
A fegyveres erő áll a közös haderőből, továbbá a honvédségből és a népfelkelésből. A közös haderő a közös hadsereget és a haditengerészetet foglalja magában. A közös hadsereg és a honvédség kiegészítő alkatrész gyanánt külön-külön póttartalékkal van ellátva.

A fegyveres erő hivatása az ország területének külső ellenség ellen vajú megvédése és a belső rend és biztonság fenntartása.

289. Mennyi a szolgálati kötelezettség? A közös hadseregben 2 év a tényleges szolgálatban és 10 év a tartalékban; haditengerészetnél 4 év a tényleges szolgálatban, 5 év a tartalékban és 3 év a tengervédben; honvédségnél 2 év a tényleges szolgálatban s 10 év a tartalékban. Póttartalék 12 év.

290. Mennyi volt a népfelkelési kötelezettség? 19-től 42 éves korig (38-tól a második korosztály).

291. A véderő törvényben megszabott ujoncok állításához mi szükséges? Hogy azt az országgyűlés évenként megajánlja.

292. Hány katonája lehet Magyarországnak az 1921/49. szerint? 1750 tiszt, 33250 legénység, összesen tehát 35.000 fő.

Szolgálati kötelezettség tiszték számára 20, legénységre 12 év.

Az állományban beállott fogyaték évenként csak az egész állomány 5%-ával pótolható.

Nehéz tüzérség, tank, katonai repülőgép nincs.

293. Hogy történik a magyar királyi honvédség kiegészítése? Önkéntes jelentkezők felvétele útján, akiket az ugynevezett avató bizottság vizsgál meg.

293a. Mire oszlik fel honvédségünk? Vegyes dandárokra.

VI.

KIRÁLY.

294. Jellemezze a király jogállását. Személye szent és sérthetetlen (1848/3.) tehát felelősségre vonni nem lehet. Hatalmát a törvények korlátozásai között jogosult és köteles gyakorolni; másra ezt csak a törvényhozás beleegyezésével ruházhatja (nem magánhatalmu természetű). A teljes királyi hatalom a koronázással száll át rája. A koronázás előtt csak bizonyos ideig gyakorolhatja azt.

295. Ki követi el az uralkodó ellen irányuló felségsértést? Aki a királyt meggyilkolja, vagy szándékosan megöli, vagy ezen cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli; aki a király testi épségét megsérti, vagy őt az uralkodásra képtelenné teszi; aki a királyt az ellenség hatalmába adja, vagy uralkodói jogainak gyakorlásában akadályozza, vagy személyes szabadságától erőszakkal megfosztja.

296. Jellemezze a királyi hatalmat. Átruházott, közhatalmu és korlátozott természetű.

297. Mi által nyeri a király teljes királyi hatalmát? A koronázás által, mely tehát nem pusztán ünnepélyes szertartás.

298. Mennyi időn belül köteles a király magát megkoronáztatni? 1791/3. szerint hat hónapon belül: ez idő eltelte után királyi jogokat nem gyakorolhat.

299. Hogy hívják a királyt 1687—1921-ig koronázás előtt? Örökös király.

300. Mi a különbség örökös és koronás király között? Törvényt nem szentesíthet, privilegiumot nem adhat.

301. Mi ad a koronázásnak alkotmányjogi jelentőséget? I. A király hitlevelet ad ki és esküt tesz (alkotmány biztosítékok); II. megkapja a teljes királyi hatalmat.

302. Hol kell a koronázásnak lefolyni? 1848/3 szerint Pesten.

303. Ki koronáz? Az országgyűlés. Az országgyűlés állapítja meg, hogy a megkoronázandót a trónutódlás megilleti-e. Az országgyűlés határozza meg a hitlevél és eskü szövegét. Maga a szertartás az országgyűlés ülése, mely az országgyűlés tagjainak részvétele mellett történik és lefolyása részletesen jegyzőkönyvbe foglaltatik.

304. Hány részre oszlik a koronázás? 1. hitlevél kiadása, 2. szertartás, 3. alkotmányjogi eskü letétele.

305. Mióta kötelező hitlevél kiadása és eskü letétele? 1687/2. óta.

306. Mi a királyi hitlevél? A megkoronázandó király által a koronázási szertartás előtt ünnepélyesen kiadott oklevél, melyben a nemzet jogainak és törvényeinek teljes épségben tartását fogadja (a koronázás folyamán esküvel is megerősítetik) és törvénybe iktattatik.

307. Mit tud a király hitleveléről? 1687/2. óta kötelező. 5 pontja van. 1.) igéri, hogy megtartja Magyarország törvényeit, alkotmányát, területi épségét, főként 1791/3. és 1723/1., 2-t, az aranybulla fegyveres ellenállási záradékának kivételével (melyet 1687/4. eltörölt). 2.) A szent koronát az országban (314) világiak által fogja őriztetni, 3.) amit Magyarország területéből Isten kegyelmével eddig visszaszerzett, valamint amit vissza fog sze-

rezni, Magyarországhoz visszakapcsolja (B. H. ? Dalmácia ?). 4. Ha az örökösödésre kijelölt ágak kihalnak, a szabad királyi választás joga ismét feléled, 5. Ugyanezen hitlevelet köteles kiadni és arra esküt tenni a leendő király is.

308. Mikor van hitlevélnek hat pontja ? Ifjabb király hitlevelében.

309. Melyek a koronázási szertartás fázisai ? (Mise közben) leteszi az egyházi esküt; 2. olajjal való felkenés, 3. koronázási öltöny felvétele, 4. 3 keresztvágás, hogy országot és vallást megvédi, 5. korona feltétele (mise befejeződik): koronázási gyalogmenet, pénzügyminiszter lóháton pénzt szór, 7. arany sarkantyus vitézek avatása, 8. koronázási lovasmenet, 9. alkotmányjogi eskü letétele, 10. koronázási dombon négy keresztvágás, 11. királyi ebéd, melyen a kis-zászlósok szolgálnak fel.

310. Hány esküt tesz a király a koronázás-kor ? Egy egyházit és egy alkotmányjogit.

Melyek a koronázási jelvények ?

311. 1. A királyi pálca, 2. alma, 3. Szent István kardja, 4. Szent István palástja, 5. keztyük, harisnya és saru, 6. apostoli kereszt, 7. szent korona.

312. Ki adta a szent koronát országunknak ? Felső részét II. Sylvester adta Szent Istvánnak, alsó részét pedig Dukas Mihály, görög császár I. Gézának.

313. Hogy töltik be a koronaőri állást ? A király négy született honfit jelöl ki egy állásra és a kijelöltek közül az országgyűlés együttes ülésben választ. A megválasztott esküt tesz és a megválasztás törvénybe iktattatik, ugyancsak törvényben adatik meg a fölmentés.

314. Milyen vallásu a koronaőr ? 1622/2. szerint a király kath.-t és protestánst jelölhet ki, 1790-től a hitlevelek szerint vallásra való tekintet nélkül, de facto azonban 1790-ig csak római katolikust jelöl

ki a király, 1790 től egy állásra katolikust, egyre pedig protestánst

314a. A király fejére a koronát ki teszi?

Nem önmaga, hanem a nádor és a hercegprimás, illetve az ország megbizottja és a hercegprimás, a koronázás által az örökös királyból törvényes király, rex legitimus lesz.

315. Mit tud a királyné koronázáról? A koronázó főpap Szent István koronájával csupán vállát érinti, felkeni, koronázási pálcát és almát kezébe adja és a veszprémi püspök — a királyné kancellárja — a házi koronát fejére teszi. Közjogi jelentősége a koronázásnak nincs, esküt nem tesz, hitlevelet nem ad ki.

316. Koronázási ajándék költségeit ki fedezi?

1867. óta az állampénztár.

317. Hány törvényt hoznak koronázás alkalmával? Négyet: 1. megállapítja a koronázás megtörténtét, 2. a hitlevél, 3. és 4. a királynak illetve a királynénak adott koronázási ajándék becikkelyezése.

318. Mi volt a királyi trón betöltési módja 1687-ig? Örökösödésbe oltott választás.

319. Melyik törvény mondja ezt ki a Habsburg családra? 1547/5. (I. Ferdinánd).

320. Mi történt 1687-ben? A nemzet most még jobban korlátozza magát, ugyanis az 1687/2 kimondja a fiági elsőszülöttségét, I. Lipót fiági leszármazottaira.

321. Mit mondott az 1687/3? Kiterjeszti a fiági elsőszülöttséget a spanyol királynak, II. Károlynak fiági leszármazottaira is.

322. Mit mond az 1715/3? Lipót fiágának kihalása esetén a szabad királyi választás joga a nemzetre visszazáll.

323. Mit ért Pragmatica Sanctio alatt általában? Valamely nagy fontosságú állami ügynek

végleges szabályozását az államfő által (a magyar P. S. törvény).

324. Mit mond ki a Pragmatica Sanctio (1723. 1., 2., 3.)? 1. Ági vegyes elsőszülöttséget, 2. Ausztriával való elválaszthatatlan és feloszthatatlan kapcsolatunkat, 3. Magyarország függetlenségét.

325. Mit ért ági örökösödés alatt? Hogy egyik ágról a másik ágra, csak akkor terjed át az örökösödés, ha az illető ágban sem férfiak, sem nők nincsenek.

326. Milyen ágakról tesz említést a törvény? III. Károly, I. József és végül I. Lipót (III. Károly és I. József I. Lipót gyermekei). Ha a három ág kihal, a nemzetre a szabad királyi választás joga visszaszáll.

327. Mit ért vegyes örökösödés alatt? Hogy nemcsak férfiak, hanem nők is lehetnek királyokká.

328. Mikor kerül a sor a nőre? Ha egy ágon belül az összes férfiak kihaltak.

329. Mi ért primogenitura alatt? Az előd után annak lemenői következnek, s csak ha ezek is kihaltak, következnek az előd testvérei.

330. Ki lehet magyar király? Római kath. vallású, törvényes házasságból származó, osztrák főherceg (A mi jogunk szerint törvényes származású gyerek tekintet nélkül anyja rangjára, az apa rangját kapja); azonban az 1900/24 — az 1723/1., 2., 3. hiteles magyarázata — szerint osztrák főherceg csak egyenrangú és az uralkodó bejegyzésével kötött házasságból származhatik.

331. Mi a különbség a magyar és az osztrák P. S. között? 1. A magyar P. S. törvény, az osztrák az uralkodó rendelete. 2. A magyar P. S. szerint az örökösödés jog csak három ágra terjed ki, az osztrák szerint minden ágra; sőt még az utolsó kijelölheti utódját is. 3. A magyar szerint kötelező hitlevél

kiadása és eskü letétele, az osztrák szerint nem. 4. Az osztrák hitlevél 10 évvel korábban kelt.

332. Mi a P. S. jogi mivoltát tekintve? Az 1867/12. szerint törvénybe foglalt ünnepélyes alapszerződés; az 1900/24. szerint önálló törvény.

333. Mikor fogadta el Erdély a P. S.-t? 84., 109.

334. Mit tartalmaz az 1921/47? A P. S. és minden egyéb jogszabály, amely az ausztriai ház (Domus Austriaca) trónörökösödési jogát megállapította, vagy szabályozta, hatályát veszttette és ezzel a királyválasztás joga a nemzetre visszazállt. — Egyesek szerint e törvény declaratorius: tények megtörténtét állapítja meg csupán, mások szerint constitutív: új tényeket, állapotokat hoz létre.

335. Mit tud a méhmagzatról? Számára a trón fenntartandó, mert a fogantatástól kezdve már megszerezte az utódlásra való jogot.

336. Kikből áll az uralkodó ház? Az uralkodóból, mint annak fejéből, ennek nejből, az uralkodó elődjeinek, esetleg életbenlévő özvegyeiből és azon főhercegekből, kik egyenrangú és az uralkodó által jóváhagyott házasságból férfiágon származnak.

337. Mi által szűnik meg a főhercegi tagság? 1. Lemondás a családfő beleegyezésével, 2. elenyészik a főhercegnői minőség morgantikus házasság által.

338. Ki helyettesi a királyt távollétében? 1848 előtt a nádor.

339. Mikor van helye gyámkormányzásnak? Ha a király 1. zsenge kora, 2. testi, szellemi hiány, betegség, elgyengülés miatt uralkodásra nem képes, 3. eltűnt, vagy szabadságától idegen állam megfosztotta. A gyámkormányzás sajnós szabályozva nincs; zsenge kor esetén a nádor a gyám.

340. Hány éves korában lesz a király ural-

kodásra képessé? Sajnos, ez sincs meghatározva. II. Lajos 15, Nagy Lajos 16, Mátyás 18 éves korában vette át az uralkodást.

342. Miről szól 1867/3? (Mivel V. Ferdinánd a trónról, Ferenc Károly a trónöröklésről lemondott anélkül, hogy az országgyűlést értesítette volna) ki mondja, hogy a trónlemondáshoz szükséges, hogy az országgyűlés azt tárgyalja, elfogadja és törvénybe iktassa.

342. Ki az ifju király? Akit még az uralkodó életében megkoronáznak rendszerint azért, hogy a trónt az örökösödésbe oltott választás idején (—1687.) biztosítsa az osztrák trónörökös számára. Hitlevelét nem cikkelyezik be, csak ha a tényleges uralkodó meghalt; hitlevelének hat pontja van, a hatodik pontban megállapítatik, hogy a király életében semmiféle uralkodói jogot nem fog gyakorolni; az árpádházi ifju királyok (II. Endre, IV. Béla) az ország tetemes részét kapták, a habsburgházaiak (I. József, I. Lipót) nem; ha még az öreg király elhunyt előtt meghalna, a királyok névsorában szerepel. — Apostoli cím nem illeti meg.

343. Ki a corregens? Akivel az uralkodó az uralkodás terhét a törvényhozás engedélyével megosztja, nálunk csak a nőkirályok férjei szerepelnek e címen.

344. Ki a királyi férj? Nő király férje (Mária — Zsigmond, Mária Terézia — Lotharingiai Ferenc) Közjogokkal nem bir. Az 1741/4. Lotharingiai Ferencnek adott bizonyos jogokat de ebből a jövőre semminemű következtetést levonni nem szabad a királyi férj javára.

345. Mit tud a király fenntartott jogairól? Azon jogokat szokták fenntartott jogoknak nevezni, amelyek törvénnyel nem szabályozhatók, vagyis amelyekhez az országgyűlésnek semmi köze sincs. A

mi jogunk szerint törvénnyel mindent lehet szabályozni: külföldön s főként a régmúlt időben voltak az előbbi értelemben.

346. Mely jogok sorolhatók bizonyos fenntartással mégis a fenntartott jogokhoz?

1. Törvény szentesítés. Semminemű korlátja nincs.

2. Országgyűléssel szemben: egybehívja, megnyitja, ülészakon belül elnapolja (prorogálja), ülészakot berekeszti, az országgyűlést berekeszti és feloszlatja, ez utóbbi esetben azonban három hónapon belül (1848/4. szerint), de legalább oly időben, hogy a költségvetés és zárszámadás letárgyalható legyen (1867/10), köteles egybehívni.

3. Főkegyuri jogok: egyházi javadalmat a király csak magyar állampolgárnak adományozhat. A kormányzónak főkegyuri joga nincs, (347,229).

4. Háboru üzenés: a király háborut üzenhet, de pénzt és katonát csak a törvényhozás adhat. A kormányzó háborut nem üzenhet.

5. Békekötés: király és kormányzó terhes békét nem köthet, az ország határát nem változtathatja meg.

6. Kegyelmezési jog: a büntető eljárást az államfő megszüntetheti (abolitio), a kiszabott büntetést elengedheti és enyhítheti (adgratiatio); miniszternek és az állami számvevőszék elnökének a király csak közkegyelem esetén adhat kegyelmet. Kormányzó ezeknek egyáltalában nem.

7. Követküldés és követek fogadása.

8. Haduri jogok: vezérlés, vezénylés s bel-szervezet.

347. Egyházi javadalmak adományozásának mik a korlátai? Kánonszerű kellékekkel bíró érdemes állampolgároknak ingyen tartozik a király adományozni és nem szabad sokáig üresedésben tar-

tani; egynél több javadalmat csak fontos okból szabad adni.

348. Mit tud az apostoli címről? XIII. Kelemen pápa Mária Teréziának Szent István érdemeiért adta (Mária Terézia pedig megalapítja a Szent István rendet). Csak a koronás királyt illeti meg az apostoli cím.

349. Mióta van osztrák császárság? 1804-óta. I. Ferenc ekkor vette fel a címet, mert látta, hogy a római császárság sokáig már fenn nem tartható.

350. Mikor alkalmazandók magyar zászlósok udvari szolgálatra? Magyarországot érdeklő ünnepélyes közjogi cselekmények alkalmával: koronázás, országgyűlés megnyitása, berekesztése, delegációk fogadása, nemzeti ünnepélye, magyar egyházi és világi méltóságok eskütétele.

351. Ki fedezi a királyi udvartartás költségeit? Az államkincstár (fele részben a magyar, fele részben pedig az osztrák; tehát nem a paritás arányában).

VII.

KORMÁNYZÓ.

352. Mely törvények szólnak Magyarország kormányzójáról? 1920/1. s 1920/17.

353. Mi a kormányzó feladata? Az államfői teendők ellátása mindaddig, amíg a nemzetgyűlés az államfői hatalom gyakorlásának mikéntjét végleg nem rendezi és ennek alapján az államfő tisztét tényleg át nem veszi. A kormányzóság időtartama megállapítva nem lett.

354. Mily jogok illetik meg a kormányzót? Azok, melyek a koronás királyt az alábbi korlátozások között.

1. törvényt nem szentesíthet, mert a törvényhozó hatalom egyedüli birtokosa a nemzetgyűlés. A kormányzó 60 napon belül egy ízben visszaküldheti a törvényt újabb megfontolás végett indokainak közlésével a nemzetgyűléshez. Ha ily visszaküldött törvényt a nemzetgyűlés változatlanul fenntart, a kormányzó azt 15 napon belül kihirdetni köteles. Az államfő személyében s az államforma kérdésében alkotott törvényekre nézve a visszaküldés jogával nem élhet.

2. A nemzetgyűlést legfeljebb 30 napi időtartamra napolhatja el, a nemzetgyűlés feloszlata esetén köteles a nemzetgyűlés összehívása iránt már a feloszlató rendeletben rendelkezni.

3. Hadüzenethez, vagy a hadseregnek az ország hatátán kívül való alakamazásához a nemzetgyűlés előzetes hozzájárulása szükséges. Közvetlenül

fenyegető veszély esetében azonban a kormányzó az ősszminiszterium felelőssége és a nemzetgyűlésnek késedelem nélkül kikérendő utólagos hozzájárulása mellett a hadsereregnek az ország határán kívül való alkalmazását elrendelheti.

4. Nemességet, főnemességet nem adományozhat.

5. A főkegyuri jogot nem gyakorolhatja.

6. Általános kegyelmet a kormányzó is adhat, azonban annak, akit az 1848/3. 32. §. s az 1870/18. 9. §.-ban meghatározott cselekmény, vagy mulasztás miatt vontak felelősségre, ítéltek el, kegyelmet csak törvény adhat.

355. Mily büntetőjogi védelemben részesül a kormányzó? Ugyanolyanban, mint a király: személye sérthetetlen, azonban alkotmány, vagy törvény megszegése esetén felelősségre vonható.

356. Felelőtlen tehát a kormányzó? Nem!

357. Ki vonhatja felelősségre? A nemzetgyűlés, legalább 100 tag által aláirt indítvány alapján és összes tagjai kétharmadrészének szavazatával mondhatja ki a vádalahelyezést. Az eljárást szabályozó részletes törvény ezideig nem készült el.

358. Milyen bevezetéssel látja el a kormányzó a törvényt s mikép rekeszti be azt? Emlekezetül adom mindenkinek, a kiket illet, hogy Magyarország nemzetgyűlése a következő törvénycikket alkotta:

e törvénycikk kihirdetését ezennel elrendelem, e törvénycikket, mint a nemzet akaratát, mind magam megtartom, mind másokkal megtartatom.

359. Mily cim illeti meg a kormányzó urat?
Főméltóságú kormányzó ur

VIII.

ORSZÁGGYŰLÉS.

360. Mit tud az országgyűlésről? A törvényhozó hatalom része. (1608-ig minden nemes ember jogosult és köteles volt résztvenni az országgyűlésen). 1608. koronázás utáni 1. t.-c. két egyenjogú részre bontotta szét az országgyűlést.

361. Mikor tartandó országgyűlés? Az 1848/4. szerint évenként Pesten.

362. Hogyan történik az országgyűlés összehívása? A Budapesti Közlönyben közzétett királyi meghívó levéllel. A meghívás és az országgyűlés között legalább 40 napi időköznek kell lenni.

363. Mennyi ideig tart az országgyűlés? 5 évig az 1925/26. szerint.

FŐRENDIHÁZ.

364. Mondja el a főrendiház tagjait. Az 1885/7. szerint:

I. Örökös jogon.

1. Az uralkodó ház teljes kora főhercegei;

2. azok a hercegek, grófok és bárók, akik 1885. előtt nyerték címüket és 6000 korona földadót fizetnek;

3. azok a hercegek, grófok és bárók, akik 1885. után nyerték a címüket és a minisztertanács előterjesztésére megkapták az örökös főrendiházi tagságot és azonkívül 6000 korona földadót fizetnek.

II. Méltóság vagy hivatal alapján.

1. egyházi:

a) katolikusok: hercegprimás, valamennyi érsek, valamennyi megyéspüspök, nándorfehérvári és tinnini címzetes felszentelt püspökök, pannonhalmi főapát, jászói prépost, aurániai perjel (zág-rábi nagyprépost);

b) görög-keleti: szerb patriarka, román metropolita és valamennyi megyés püspök

c) református: három hivatalban legidősebb püspök és három hivatalban legidősebb főgondnok;

d) evangélikus: három hivatalban legidősebb püspök, egyetemes főfelügyelő és két hivatalban legidősebb kerületi felügyelő;

e) unitárius: hivatalban idősebb egyik elnök (vagy a püspök vagy a főgondnok, aszerint hogy hivatalban melyik idősebb).

Izraelita vallás képviselve nincs.

2. világiak:

a) zászlósurak [nagy (372) s kis zászlósok (373)];

b) pozsonyi gróf, két koronaőr, Fiume s a magyar-horvát tengerpart kormányzója;

c) kuria elnöke és másodelnöke, közigazgatási bíróság elnöke és másodelnöke és a budapesti ítélőtábla elnöke.

III. Élethossziglani tagok: a király a minister-tanács előterjesztésére nevezi ki őket; számuk az ötvenet el nem érheti és évente legfeljebb ötöt nevezhetett ki.

IV. A horvát autonom országgyűlés által választott három képviselő.

365. Mi volt a felsőbb tábla elődje? A nagyobb királyi tanács, melynek elnöke a főajtónálló mester volt.

366. Mire utal a főrendiház elnevezés? Hogy a főrendiek vannak tulnyomó számban. Nem vala-

mennyi főrend tagja, pl. szegény főrendek és nemcsak főrendü tagjai vannak, pl. bírák.

367. Hogyan hivatnak meg először a tagok főrendiházba? Kérvényt kell a főrendiház elnökéhez, illetve a belügyministerhez intézni, aki azt átteszi az igazoló bizottsághoz és ennek jelentése alapján kieszközli a királyi meghívó levelet; ha azonban jogát kétségesnek tartja az igazoló bizottság, áttétetik az igazoló bírósághoz, mely végérvényesen dönt és határozatát csak bejelenti a főrendiháznak. Később újabb meghívó nélkül jelennek meg mindaddig, míg jogukat el nem veszítik.

368. Hol vannak felsorolva az örökös főrendiházi tagsággal felruházott családok? Az 1886/8. tartalmazza hiteles jegyzéküket.

369. Mi az eljárás az örökös főrenddel szemben, ha az más törvényhozó testületnek is lehetne tagja? 24-ik évének betöltése után nyilatkozni tartozik, hogy jogát saját személyére nézve kizárólag a magyar főrendiházban fogja gyakorolni; ha nem nyilatkozik, visszavonhatatlanul lemondottnak tekintetik.

370. Hol fekszik Auránia? Zára és Szebenikó között Dalmáciában. A templáriusok, illetve a johaniták magyarországi főnökének utóda, ennek emlékére az aurániai perjel karddal misézik.

371. Kik a címzetes püspökök? 137.

372. Sorolja fel a nagy zászlósokat! Nádor, országbíró, horvát bán, tárnokmester.

373. Sorolja fel a kisebb zászlósokat! Főudvarmester, főpohárnokmester, főkamarásmester, főasztalnokmester, főajtónállómester, m. k. testőrség kapitánya, főlovászmester (rangsorukat kineveztetésük sorrendje adja meg).

374. Ki veszíti el főrendiházi tagságát?

a) Az, aki az általa viszelt méltóság vagy hi-

vatal alapján tagja, azon esetben, ha bármi módon megszűnik az illető méltóságot vagy hivatalt viselni.

b) Az életfogytiglan kinevezett tag, ha lemondása a ministertanács fölterjesztésére a király által elfogadtatik.

c) Horvát-Szlavon országgyűlés által választott tagok akkor, mindön megbizatásuk lejárt.

d) Jogalapra való tekintet nélkül bármelyik tag, ha bíróság által fegyházra, börtönre, vagy nyereségvágyból elkövetett büntett, vagy vétség miatt elítéltetett vagy ha állampolgárságát elveszíti.

e) Evangélikus, református és unitárius egyházfők, ha képviselővé választatnak.

375. S kié szünetel? a) Valamennyi tagra nézve azon idő alatt, amelynek tartamára politikai jogaik felfüggesztésére ítéltettek.

b) Azoké, akik csőd alatt állanak, a csőd tartama alatt.

c) Akik tékozlás, vagy távollét alapján elrendelt gondnokságok eseteit kivéve gondnokság alá helyezettek, ennek tartama alatt.

d) Az örökös tagoké, azon ülészak lejártával melyben kimondatott, hogy vagyoni képesítésüket elvesztették.

e) Annak, aki képviselővé választatott 374 e pontja kivételével.

376. Melyik bizottság igazolja a főrendiház tagjait? A 15 tagu igazoló bizottság, mely, ha kételety lát fennforogni, az ügyet az igazoló bírósághoz teszi át. (Ugy a bizottság, mint a bíróság az országgyűlés egész tartamára alakittatik).

377. Ki teheti még vitássá a főrendiházi tagságot? 5 tag.

378. Mit tud a főrendiház igazoló bíróságáról? Kétes főrendiházi tagság fölött végérvényesen bíraskodik. 1 elnöke, 14 rendes és 4 pottagja van.

379. Ki nem lehet a főrendiház tagja? Az okirattal honosított honosításától számított 10 esztendeig; aki nem tud magyarul; az állami számvevőszék elnöke és hivatalnokai; aki az országgyűlés másik házának tagja.

380. Hogyan töltik be a főrendiház elnöki és két alelnöki állását? A király a miniszterelnök felterjesztésére az országgyűlés tartamára nevezi ki őket a főrendiház tagjai közül.

381. Az 1885/7. rendelkezései folytán kik maradtak ki a főrendiházból? A címzetes, de föl nem szentelt püspökök; főispánok; azok a hercegek, grófok, bárók, kik 6000 korona földadót nem fizetnek.

Kikkel szaporodott a főrendiház az 1885/7. szerint? Református, evangélikus, unitárius egyházfők, bírák és élethossziglani tagok.

383. Mi van ma a főrendiházzal? Meg van, de nem működik, miként két országgyűlés közötti időben azelőtt sem működött. A főrendiház háznagya hivatalában van ma is.

384. Mit tud a főrendiházi reformról? (Bethlen-Rakovszky) Tagjainak száma kb. 240. Tagjai: Habsburg-Lotharingiai család 35 ik évét betöltött s állandóan az országban lakó főhercegei, világi és egyházi méltóságok, örökös, élethossziglani s a törvényhatóságok által 10 évre választott tagok, a tudomány, művészet, gazdasági élet fontosabb szervei és egyéb élethivatások képviselői.

Hatásköre csak akadályt gördítő. A képviselőháznak jogában áll a főrendiháztól háromszor visszavetett javaslatot az államfőhöz felterjeszteni a főrendiház megkerülésével szentesítés, illetve kihirdetés végett.

KÉPVISELŐHÁZ.

385. Mi volt az országgyűlés képviselőházának neve azelőtt? Követek táblája, alsó tábla, karok, és rendek táblája.

386. Kik voltak ennek tagjai? 1. Királyi tábla, mint elnökség, 2. Horvátország követei, 3. székes és társas káptalanok követei, káptalanokba be nem kebelezett világi és szerzetes apátok, kik jogositványukat királyi adományból birták, 4. megyék, 5. szabad királyi városok követei, 6. szabad kerületek követei, 7. távollevő főpapok, főurak és ezek özvegyeinek megbizottai (csak szólás-joggal, de nem szavazattal).

387. Ki volt az elnöke az alsó táblának? A személynök (az ország harmadik nagybirája), alnádor (mint másodelnök), országbiró (mint harmadelnök).

388. Mióta tagjai a szabad királyi városok az alsóháznak? 1405. óta.

389. Az alsó táblán kiknek volt döntő befolyása? A megyéknek.

390. Mikor szűnt meg az alsó tábla elnevezés? 1867-ben.

391. Mily választójogi törvényeket ösmert? 1848/5., mely a népképviselést mondja ki, 1874/33., 1913/14. (Lukács), 1918/17 (Wekerle), 1925/26. (Bethlen).

392. Kinek van választójoga a férfiak közül? Aki életének 24. évét betöltötte, 10 éve magyar állampolgár, 2 év óta ugyanabban a községben lakik vagy van lakása és az elemi népiskola 4. osztályát sikeresen elvégezte vagy ezzel egyenlő műveltség megszerzését igazolta.

393. Hát a nők közül? Minden nőnek, aki életének 30. évét betöltötte, 10 év óta magyar állam-

polgár, 2 év óta ugyanabban a községben lakik, vagy van lakása és az elemi népiskola hatodik osztályát, vagy más tanintézetnek ezzel tanértékre nézve egyenrangú osztályát sikeresen elvégezte, vagy ezzel egyenrangú műveltség megszerzését igazolta.

394. Mikor van választójoga a nőnek, ha csak négy elemiit végzett? Ha 3 élő gyermeke van a hősi halottakat is beszámítva, vagy saját vagyónának jövedelméből tartja el magát és önálló háztartást vezet.

395. Mikor van a nőnek korára való tekintet nélkül választójoga? Ha egyetemet, vagy más főiskolát végzett.

396. Mikor elegendő két évnél kevesebb helybenlakás is? Ha országgyűlési képviselő volt, állami, törvényhatósági, községi, közüzemi és nyilvános számadásra kötelezett vállalatok állandó alkalmazottja, bevett vagy elismert felekezeti lelkésze, a középiskolának legmagasabb osztályát sikeresen elvégezte és állandó állása és foglalkozása van; nyugdíjas köz- vagy magántisztviselő.

397. Kinek nincs választójoga? Fegyveres erő, vagy csendőrség tényleges tagjainak, állami vagy községi rendőrség, folyamőrség, vámőrség legénységi tagjainak.

398. Kinek van választójoga? Aki a választók névjegyzékébe fel van véve.

399. Hogyan lehet a választójogot gyakorolni? Csak személyesen.

400. Hány szavazati joga van minden választónak? Egy.

401. Ki választható országgyűlési képviselővé? Akinek a választás időpontjában választójoga van s kizáró ok alá nem esik és életének 30. évét betöltötte.

402. Ki nem választható országgyűlési képviselővé? Akit nyereségvágyból elkövetett büntett miatt jogerősen két évet meghaladó szabadságvesztésre, vagy ennél súlyosabb büntetésre ítélték, akit ügyvédség elvesztésére ítélték, vagy az a közhivatalnok, akit fegyelmi uton állásától való elvesztésre ítélték (5 esztendőig), aki népbiztos, vagy politikai megbizott volt, stb., stb.

403. Hogyan történik a választás? Részben választókerületenként, részben országos lajstromoként.

404. Mit tud az országos lajstromokról? A ministertanácsnak joga van a választókerületek számát 10%-kal apasztani. Annyi képviselői helyet, amennyivel a képviselők száma csökkent, országos lajstromok utján kell betölteni. Csak azok a politikai pártok jönnek azonban tekintetbe, amelyek országos pártokként szerveztettek.

405. Hogyan osztatnak meg az országos lajstromok alapján betöltendő országgyűlési képviselők helyei? Oly arányban, amilyenben az általános választáson az egyes pártokra esett érvényes szavazatok egymáshoz állanak.

406. Milyen a választás? Lajstromos Budapest székesfőváros választó kerületeiben, a Budapest-környéki választó kerületben, továbbá azokban a törvényhatósági jogú városokban, amelyek egynél több képviselőt választanak. A többi választó kerület mindegyike az általános többségi rendszer szerint egy-egy képviselőt választ.

Titkos a szavazás ama választó kerületekben, amelyben a választás lajstromos, egyebütt a szavazás nyilvános.

407. Mi a központi választmány feladata? A választók névjegyzékének elkészítése, évenkénti kiigazítása és a választások előkészítése.

408. Hol alakítandó központi választmány? Minden törvényhatóságban és minden olyan rendezett tanácsu városban, amely külön választó kerületet alkot.

409. Hány tagja van a központi választmánynak? Ott, ahol hatásköre egy választó kerületre terjed ki, 12 tagu; ahol kettőre 18; ahol háromra 24, ha pedig háromnál több kerületre terjed ki hatásköre, minden további kerület után 2—2 tagot kell választani.

410. A központi választmánynak határozatai ellen mi a jogorvoslat? A választójogot érintő határozatai ellen a közigazgatási bírósághoz panasznak van helye.

Egyéb határozatai ellen a belügyministerhez.

411. Mikor kell az országgyűlési képviselők névjegyzékeit összeállítani és kiigazítani? Öt évenként kell összeállítani (először 1926-ban), a következő években pedig évenként kell kiigazítani.

412. Kinek a feladata a választók összeírása? A központi választmány által alakított összeíró küldöttségé.

413. Mikorra kell elkészíteni a névjegyzék-tervezetet az összeíró küldöttségnek? Március 31-ig.

414. A központi választmány által készített ideiglenes névjegyzéket mikor kell közszemlére tenni? Május 16-tól június 14-ig.

415. Az ideiglenes névjegyzék ellen ki szólhat fel? A jogosulatlan fölvétel ellen bárki; kihagyás miatt csak maga az érdekelt.

416. Meddig köteles letárgyalni a központi választmány a felszólalásokat? Julius 31-ig.

417. Ki határoz a központi választmánynak a választójogot érintő határozatai ellen benyújtott panasz fölött? A közigazgatósági bíróság a közigazgatási osztályból (van pénzügyi osztálya is

az egyenesadók és illetékek számára) alakított három tagu tanácsban.

418. Mi a kötelessége a központi választmánynak a végleges névjegyzékkel szemben? Évenként december 31-ig köteles elküldeni egy példányt a belügyminis-ternek, két példányt a törvényhatóság, illetve rendezett tanácsu városok levéltárának, egy példányt az érdekelt városoknak és községeknek és egy példányt a választó kerület székhelye szerint illetékes kir. közjegyzőnek.

Hogy történik a választás kitűzése? Az országgyűlés összehívásának (csak államfő hívhat országgyűlést) megtörténte után a belügyminister 10 napi határidőt állapít meg akként, hogy rendeletének a hivatalos lapban való közzétételétől megállapított határidő utolsó napjáig legalább 30 napi a választásokra megállapított határidő utolsó napjától pedig az országgyűlés megnyitásáig legalább 10 napi időköz maradjon. A választás napját lehetőleg vasár- vagy ünnepnapra kell kitűzni.

Az általános választásokat a központi választmány az összes választó kerületekben, melyekre hatásköre kiterjed, a belügyminister által megállapított határidőn belül ugyanarra a napra tűzi ki.

Az időközi választás napját úgy tűzi ki, hogy a képviselőház határozatának vételétől a választás napjáig legalább 15, de legfeljebb 20 napi időköz maradjon.

420. Ki végzi a választással járó tennivalókat? A választó kerületenkint alakított választási bizottság. A választási bizottság elnökből, *választási biztosból*, négy tagból és négy póttagból áll.

A választási bizottság einökét a központi választmány az illető választó kerület választói közül választja.

A választási biztost a kerület székhelye szerint illetékes királyi ítélőtábla teljes ülése az *ítélőtábla területén működő birák sorából* jelöli ki.

A választási bizottság négy tagját és négy póttagját a törvényhatóság első tisztviselőjének (alispán, polgármester) meghallgatása után a választási biztos hívja meg.

421. Mi biztosítja a választások tisztaságát zavartalanságát? A belügyministernek a választás határidejét kitűző rendeletének a hivatalos lapban történt közzétételétől kezdve tilos a választás céljából zászlókat kitűzni, vagy azt egyébként nyilvánosan használni, továbbá ugyanezen időben körmenetek tartása. A választóknak bármely ellátásban való részesítése tilos.

A választás napját megelőző 30 napon belül pártgyűlés tartása, bizonyos kivételektől eltekintve tilos.

A választás napját megelőző nap délutánjának 6 órájától kezdve a választási eljárás befejezéséig a szeszes italok árusítása vagy kiosztása, vagy közvetlen fogyasztás céljából egyéb módon való forgalombahozatala tilos.

422. Mi előzi meg a választást? Képviselő jelölés.

423. Ki jelölhető képviselővé? Csak az, aki a jelölés elfogadására való készségét kir. közjegyző, vagy községi előljáróság által hitelesített írásbeli nyilatkozatban kijelenti.

424. Hány embernek kell jelöltet ajánlani? 10.000 választóig a választóknak legalább 10⁰/₀-a, nagyobb kerületekben pedig legalább 1000 választó írásban ajánlhat.

425. Annak a jelöléséhez, aki a választást közvetlen megelőzőleg országgyűlési képviselő volt, hány ajánló elegendő? Az előbbi fele.

426. Kötelező a szavazás? Titkos választás esetén igen, nyilvános szavazás esetén pedig köteles a választási bizottság (s nem a szavazatszedő küldöttség) előtt megjelenni, még ha szavazni nem is kíván.

427. Hogy történik a titkos szavazás? A választók borítékba zárt választólappal szavaznak. A szavazásra kizárólag a hivatalos lap használható fel.

428. Mit tud az arányos képviseleti rendszer szerint történő választásról? Ugyanabban az ajánlásban megjelölt jelöltek egy lajstromot alkotnak; még pedig annyi jelöltet kell ajánlani, ahány országgyűlési képviselőt az illető választó kerületben választani kell: ha az ajánlás kevesebb jelölt nevét tartalmazza, az ajánlás érvénytelen.

429. Egy lajstrom ajánlásához hány ajánló kell? A választók 10 százalékának, de legfeljebb 5000 olyan választónak a sajátkezű aláírása szükséges, akiknek az illető választókerületben van a választójoga.

430. Mikor lehet a választás érvénytelenségét panasszal kérni? Ha a képviselő a választás időpontjában akár egyáltalában, akár az illető kerületben a törvény értelmében nem volt megválasztható. Ha a választási eljárásnak ebben a törvényben megállapított szabályait, akár cselekvéssel, akár mulasztással, megsértették, ha a szabálytalanság mértékéből alaposan lehet következtetni, hogy a szabálytalanság a választás eredményére döntő befolyással volt. Ha a választás kitűzésétől a választás befejezéséig terjedő időben a hatóság jogellenesen megakadályozza azt, hogy valamelyik jelölt a választókkal törvényes formák között érintkezzék, hogy a párt programját a választók előtt a jogszabályoknak megfelelő módon megismertesse, feltéve, hogy a hatóság eljárása nyilván jogellenes és alaposan

lehet következtetni, hogy intézkedése a választás eredményére döntő befolyású volt.

431. Az országgyűlési képviseléválasztások felett ki gyakorolja a bíraskodást? Kizárólag a közigazgatási bíróság.

432. Ki támadhatja meg a választást? A választás megtartásától számított 30 nap alatt a választók 5 százaléka, legfeljebb azonban 500 választó a közigazgatási bíróságnál.

433. Felfüggesztheti-e a bíróság annak a személynek választójogát és választhatóságát, kinek cselekvése a választás, vagy valamely szavazat érvénytelenítését okozta? Igen, 5 évre.

434. Mennyi időn belül köteles a képviselő megbízó levelét bemutatni? 15 nap alatt.

435. Választókerület képviselő küldési jogát fel lehet-e függeszteni? Igen, a képviselőház, a közigazgatási bíróság ítéletéből arról szerez tudomást, hogy a választókerületben a választási jog szabad gyakorlását akadályozó, vagy jogosulatlanul befolyásoló cselekmények igen nagy mértékben fordultak elő, a képviselőház vizsgáló bizottságot küld ki és ha a képviselőház a vizsgálattal kiderítettnek találja, a képviselőküldött jogát az országgyűlés tartamára felfüggeszti.

436. A megtorló intézkedések mikre vonatkoznak? A választók névjegyzékének meghamisítására, a választójog szabad gyakorlásának akadályozására és jogosulatlan befolyásolására. A szavazás és választás meghamisítására és megghiúsítására; a szavazás titkának megsértésére.

437. Mikor lép hatályba az 1925/26? Ha a megalkotandó felsőházzal szülő törvény életbelép.

437a. Mi lesz a mostani nemzetgyűlés sorsa? Az országgyűlés képviselőházaként fog tovább működni.

437b. A képviselői megbízás tartama mennyi ?
5 esztendő.

437c. Mi történik azon országgyűlési képviselővel, akiről olyan tény állapítható meg, melyből kétségtelen, hogy a magyar hazához, vagy a magyar nemzethez tartozó köteles hűség ellen vétett, vagy az állam törvényeinek megváltoztatására más módon, mint törvényes eszközökkel törekedett, vagy országgyűlési képviselői minőségben a képviselőházon kívül álló tényezőktől utasításokat fogadott el, vagy magát ilyen tényező rendelkezésének vetette alá ? Az 1901/24. szerint kell eljárnia és 5 évig országgyűlési képviselővé nem választható.

438. Hogyan alakul meg a képviselőház ? A királyi meghívó-levélben kijelölt naptól számított harmadik napon összejönnek a korelnök vezetése mellett, aki értesíti a képviselőket az országgyűlés ünnepélyes megnyitásának idejéről és helyéről és a ház alakulásának előkészítése végett az országgyűlés ünnepies megnyitása után legközelebb tartandó ülés óráját kitüzi. A ház alakulásának előkészítése végett kitűzött időben a megjelent képviselők megbízó leveleiket személyesen leadják és ezen képviselők sorshuzás útján 4 lehetőleg egyenlő osztályba osztatnak, az egyik osztály megbízó leveleit a következő osztály vizsgálja felül és a mandátumokat négy csoportba osztja aszerint, hogy alakilag kifogás alá esnek-e és megvannak-e támadva. Az első osztályba tartoznak azok, akiknek mandátuma kifogástalan alakilag és megtámadva sincsen. Ezek közül minden osztály választ két rendes és két póttagot az igazolási állandó bizottságba, melynek ugyanaz a feladata az időközi választások esetén, mint az előbb említett négy osztálynak. Ezek után következik a ház megalakulása, vagyis a tisztviselő kar megválasztása.

439. Mennyi időre választja a képviselőház az elnökét? Az egész országgyűlés tartamára.

440. Hát a többi tisztviselőt? Egy ülősszakra.

441. Hát a bizottságokat? A bíráló s az igazolási állandó bizottság kivételével 1—1 ülősszakra.

442. Ki bíraskodik a választások felett? 1899/15.-ig csak a képviselőház. Az 1899/15. szerint taxative felsorolt esetekben a Kuria, minden más esetben a képviselőház bíráló bizottságai útján (4 héttagu bizottság van, melyek egyikét az ügy elbírálására kisorsolják). A nemzetgyűlési választások fölött maga a nemzetgyűlés bíraskodik. Az 1925/26. szerint a közigazgatási bíróság.

443. Hogyan ítél a kuria? Két 5 tagu tanácsban.

443a. Mi a különbség abszolút és relativ semmisségi ok között? Abszolút semmisségi ok esetén a mandátumot semmisítik meg, relativ semmisségi ok esetén pedig csak egyes szavazatokat érvénytelenítenek.

444. Mit tud az összeférhetetlenségről? Az 1901/24. a képviselői összeférhetetlenségnek négy faját különbözteti meg, még pedig hivatali, büntetőjogi, érdekeltségi és közbenjárási összeférhetetlenséget. A hivatali és büntetőjogi összeférhetetlenség esetén a 11 tagu összeférhetetlenségi állandó bizottság dönt, érdekeltség és közbenjárás esetében pedig a zsűri. Az utóbbi a következőképen alakul: A ház elnöke minden ülősszak elején 40 tagot kijelöl s ezek közül a fenti ügyek eldöntésére 12-öt kisorsolnak, kik addig el nem távoznak, míg az ügyet el nem döntötték. Ez utóbbi ügyek előkészítését az állandó bizottság végzi. A nemzetgyűlés tagjaira a hivatali összeférhetetlenség nem áll fenn.

445. Ki köteles az összeférhetetlenséget bejelenteni? Minden képviselő saját és más képviselő összeférhetetlenségi ügyét.

445/a. És ki jogosult? Mindenki.

446. Mit ért közbenjárásí összeférhetetlenség alatt? Bármely ügyben, bárki érdekében anyagi érdekből eljárni.

447. Hogyan ülésezik a két ház? Külön-külön.

447/a. Mikor tart együttes ülést az országgyűlés? Koronázás, koronaőr s nádor választás, az országgyűlés megnyitása, felosztatása és berekesztése alkalmával.

448. Mik azok a regnicolaris bizottságok? Az országgyűlés által országos ügyekben kiküldött bizottság (delegáció, quotabizottság.)

448a. Mit tud a mentelmi jogról? A mentelmi jog az országgyűlés mindkét házának tagjait megvédi és kettőt jelent:

1. Amit az országgyűlési tag mint olyan a házban vagy hazon kívül mond vagy tesz, azért csak az országgyűlés és pedig annak azon háza vonhatja felelősségre, amelyhez tartozik.

2. Amit az országgyűlési tag, nem mint olyan és nem törvényhozói gyakorlásának közepette mond vagy tesz, azért csak a ház engedelmével állítható bíró elé, és a tettenérés esetét kivéve, csak a ház engedélyével záratható be.

449. Ki dönt mentelmi ügyekben? A mentelmi bizottság javaslata alapján az illető ház.

450. Hol van szabályozva a mentelmi jog? Egységesen törvényben nincs. Az 1878/5. és az 1867/12. tartalmaz bizonyos utalásokat.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS KITŰNŐ JOGAI.

451. Melyek ezek? 1. Ujjoncmegajánlási, 2. költségvetés megajánlási jog.

452. Mit jelent az ujonc megszavazási jog? A törvényhozás azon jogát, hogy 1. az évi ujonc létszámot bizonyos időtartamra meghatározza s 2.

azt évenként megajánlja, vagyis felhatalmazza a végrehajtó-hatalmat, hogy foganatosítsa a véderő-törvényt.

453a. Az állami kiadásokat régen ki fedezte ?

A király; részint magánvagyonából, részint a nagyobb királyi haszonvételekből (1. harmincad, 2. só, 3. bánya; ezeknek elzálogosítása vagy elidegenítése tilos volt.)

453b. Hát most ki fedezi ? Mindenki vagyoni viszonyaihoz képest.

453c. Miből áll az országgyűlés költségvetési joga ? 1. Megállapítja a költségvetést, 2. azt megajánlja, 3. zárszámadási jog.

454. Mit mond ki az 1848/3 ? Évenként köteles a kormány költségvetést az országgyűlés elé terjeszteni.

455. Hogyan történik a költségvetés elkészítése ? A miniszterek és az állami számvevőszék elnöke a saját kezelésükhöz tartozó kiadásoknak és bevételeknek következő évi részletes előirányzatát a pénzügyminiszterhez juttatják. A pénzügyminiszter az egyes előirányzásokat az állami költségvetésben összefoglalja és főszószóval tálja el. Magát az előirányzatot a minisztertanács állapítja meg véglegesen.

Az előirányzás úgy a kiadásokra, mint a bevételekben bruttó összegekben történik és két osztályra elkülönítve magában foglalja a rendes kezelést és a rendkívüli kezelést. Mindkettő fejezetekre, címekre, rovatokra és alrovatokra oszlik. A rendkívüli kezelés kiadási része pedig a következő alosztályokra oszlik: Átmenetiek és beruházások. Hogy mily természetű kiadások tartoznak a beruházásokhoz és melyek az átmenetiek csoportjába, azt a kormány az állami számvevőszék elnökével egyetértőleg állapítja meg.

456. Hogyan tárgyalja a törvényhozás a költségvetést? A pénzügyminiszter először csak a költségvetés tervezetét terjeszti elő a képviselőházhoz, amely azt részletesen letárgyalja. Az elfogadott tervezetet a miniszter mint törvényjavaslatot terjeszti be a képviselőházhoz.

457. Milyen részekre oszlik a költségvetés? Fejezet, cím, rovat, alrovat, tétel.

458. Mi a virement? Hitel-átruházás. (Más vagy hasonló célra fordítani, mint amint a törvényhozás megállapította.)

459. Van-e virement? (Átruházás) Nincs.

459a. Van-e pótkézelési időszak? Nincs.

460. Mi az indemnitás? Az országgyűlés, illetve a törvényhozás felhatalmazza a kormányt, hogy a költségvetési év lejárta után a régi költségvetés szerint járjon el. (Helytelen elnevezés.)

461. Mi a póthitel? Ha a megszavazott hitel nem elegendő.

462. Mi a rendkívüli hitel? Ha a tétel fedezéséről egyáltalán nem történik gondoskodás.

463. Mi az ex-lex? Amikor sem a költségvetés nem ajánlatott meg, sem indemnitás nem adatott. Az országgyűlést ilyenkor feloszlatni nem szabad.

464. Miből fejlődött ki a budgetjog? A subsidiumok megajánlásából.

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK.

465. Melyik törvény szól az állami számvevőszékről? 1870/18.

466. Mi a számvevőszék feladata? Az állam bevételeinek és kiadásainak, az államvagyonnak és az államadósság kezelésének s általában a számvitel ellenőrzése.

467. Hogy töltik be a számvevőszék elnöki állását? Az országgyűlés a képviselőház kezdeményezésére 3 egyént választ. Ezek közül a király jelöli ki az elnököt. (Tehát a koronaőr választásának a fordítottja.)

Elnöke és hivatalnokai a főrendiháznak tagjai nem lehetnek.

468. Mit tud a számvevőszék elnökéről? Miniszterrel egyenrangú, élethossziglan neveztetik ki.

469. Mit tud a számvevőszék elnökének felelősségéről? Felelős minden mulasztásért vagy törvényellenes eljárásért, amelyet maga követ el, vagy amelyet, tudomása lévén róla, jelentésében az országgyűlés elé terjeszteni elmulaszt.

470. Hogy vonják felelősségre a számvevőszék elnökét? Mint a minisztert (1848/3. és 1920/10).

471. Melyik törvény mondja ki, hogy a kormány köteles elszámolni? 1867/10; 1848/3.

IX. NEMZETGYŰLÉS.

482. Mit tud a nemzetgyűlésről? A nemzetgyűlés a magyar állami szuverénitás törvényes képviselője, mely az államhatalom további módját is jogosult rendezni. A törvényhozó hatalom egyedüli birtokosa.

Egykamarás.

Tagjait ugyanaz a mentelmi jog védi, mint az országgyűlés tagjait.

A nemzetgyűlés és annak bizottságai ugyanabban a büntetőjogi védelemben részesülnek, mint az országgyűlés és annak bizottságai.

Átmeneti jellegű.

473. Mit tud a Friedrich István választójogi rendeletéről? 1919/5985. számú rendelet szerint választójoga van férfinak és nőnek egyaránt, ha 24 esztendősen elmul, 6 év óta magyar állampolgár és fél év óta egy községben lakik (s ha nő, írni-olvasni tud). A választás egyenlő, titkos, közvetlen, községenkénti, nem lajstromos; a választójog gyakorlása kötelező.

474. Van-e még egy választójogi rendelet? Igen a Bethlen-Klebensberg féle 1922/2200. számú, férfiak közül: aki 24 esztendősen, 10 év óta magyar állampolgár, 2 évet egy községben lakik és négy elemet végzett. Nők közül az, aki 30 esztendősen, 10 év óta magyar állampolgár, két éve egy községben lakik és 6 elemet végzett.

475. Mennyi volt az első nemzetgyűlés időtartama? Két esztendő. A másodiké nincs meghatározva; a főrendiház reformja után képviselőházzá fog átalakulni.

476. Mit tud a nemzetgyűlésről? Az országgyűlés képviselőházának helyére lépett-e? Nem. Több annál.

477. Talán az országgyűlés helyébe lépett? Annál is több, mert hiszen a törvényhozó hatalom teljességét bírja (az országgyűlés pedig csak annak egy részét).

478. Mi volt a második nemzetgyűlés összehívásának oka? Az első nemzetgyűlés az országgyűlési reformot nem alkotta meg és így ugyanazon okok álltak fenn, mint az első nemzetgyűlés összehívásakor.

479. Kinek véleményét vette figyelembe e kérdés eldöntésénél Magyarország kormányzója? Az alkotmányjogi értekezlet felfogását.

480. Vannak-e külön házszabályai a nemzetgyűlésnek? Igen.

481. Milyen újítást hoz be? A klotürt; A felszólalók száma és beszédük időtartama korlátozott.

X.

VÉGREHAJTÓ HATALOM.

KORMÁNY, TÖRVÉNYHATÓSÁG, KÖZSÉG.

482. Mi a végrehajtó hatalom feladata? A legerősebb állami akaratot a törvényt konkrét esetre alkalmazni. Törvény ellenére nem cselekedhetik.

483. Mi az előfeltétele a konkrét eset elintézésének? Megfelelő szervekről, pénzről gondoskodni s a törvény esetleges hézagait kitölteni.

484. Mit ért kormányzat alatt? Ez utóbbi funkciókat együttvéve.

485. A miniszter csak kormányoz? Nem, közigazgat is, a legtöbb ügy hozzá kerül a jogorvoslatok során.

486. Hát a törvényhatóságok és községek csak közigazgatnak? Nem, hanem kormányoznak is: szabályrendeletet alkotnak, tisztviselőiket kevés kivétellel maguk választják és végül megállapítják költségvetésüket is.

487. Kié a végrehajtó hatalom? A királyé, aki azt a törvény korlátai között köteles gyakorolni.

488. Kinek segítségével gyakorolja a végrehajtó hatalmat a király? 1848-ig a kormányiszékek utján, 1848-tól a miniszterium utján.

489. Melyek voltak a dicasteriális hatóságok? M. k. udvari kancellária Bécsben, k. helytartótanács Pesten s a királyi kincstár.

490. Mit tud a kancelláriáról? A kancellária utján bocsájtotta ki a király rendeleteit és gyako-

rolhatta jogait. Köteles volt a felségjogok épségben tartására ügyelni és hogy a király nevében semmi alkotmányellenes, vagy törvénybeütköző rendelet ki ne bocsájtassék.

491. Mi a helytartó tanács feladata? Felügyelni, hogy az ország törvényei és a király rendeletei — betartassanak: ellenőrizte a törvényhatóságokat.

492. Mi jellemzi e kormányzésekét? Csak a királynak voltak felelősek, testületileg döntöttek, s a kancellária az osztrák kaecelláriától függő helyzetben volt.

493. Ki helyettesíti a királyt? 1867-ig a nádor.

494. Mit tud a nádorról? Első nagy zászlós, a király és a nemzet bizalmasa.

495. Hogy töltik be a nádori méltóságot? A király kijelöl négy állampolgárt s ezek közül az országgyűlés együttes ülésben választ — (1608/3. koronázás előtti.)

496. Mi a nádor feladata? Az 1485. 1—12. szabályozza (Mátyás erősítette a nádor pozícióját, hogy törvénytelen fiának megválasztását elősegítse.) A király távollétében gyakorolja a végrehajtó hatalmat (személye sérthetetlen); a kiskoru király gyámja; nemzet és király közt közvetít; elnöke a helytartótanácsnak, az országgyűlés felső táblájának és a hétszemélyes táblának.

497. Mit mond ki az 1867/7? 1. A király a végrehajtóhatalmat a miniszterium által személyesen gyakorolja, tehát a nádornak, mint királyi helytartónak jogköre megszűnt.

2. Mindaddig, míg a nádori hetőség hatásköre a felelős kormányzattal megegyezőleg szabályozva nem lesz, a nádor-választás elhalasztatik.

498. Mit tud az Álladalmi Tanácsról? Az 1848/3. tervezte egy a korona és a végrehajtó ha-

talom mellé rendelt tanácskozó és tanácsadó testület felállítását. Csak terv maradt.

499. Kikből áll a felelős magyar miniszteri kormány? Miniszterelnök, külügy-, honv., belügy-, pénzügy-, kereskedelmiügyi-, vallás- és közoktatásügyi, igazságügyi-, népjóléti- és munkaügyi miniszterek.

500. Ki nevezi ki a minisztereket? A miniszterelnök előterjesztésére és ellenjegyzése mellett az államfő. A miniszterelnököt pedig az előző miniszterelnök ellenjegyzése mellett.

Egy miniszter több tárca vezetésével is megbízható, sőt a miniszterelnök is vállalhat miniszteri tárcát.

A miniszterek esküt tesznek.

501. Mi az egyes miniszterek hatásköre? Általános törvény erre vonatkozólag nincs. Legkönnyebben a költségvetési törvényből tudhatjuk meg; kétely esetén a minisztertanács dönt.

502. Hogyan vezeti a miniszter a vezetése alatt álló tárca ügyeit? Teljesen önállóan; akadályoztatása esetén a politikai államtitkár helyettesíti.

503. Mily kapcsolat van a miniszter és a parlament között? A miniszterek az országgyűlés mindkét házában üléssel bírnak és nyilatkozni kívánván, meghalgtandók.

A miniszterek az országgyűlés mindegyik házában annak kívánatára megjelenni s a megkívánt felvilágosításokat megadni tartoznak.

A miniszterek hivatalos irataikat az országgyűlés mindegyik házában kívánságára magának a háznak, vagy a ház által kijelölt bizottságának megvizsgálása alá kötelesek bocsájtani.

A miniszterek szavazattal az országgyűlésen csak egyéb jögon bírhatnak.

504. Mily ügyek tartoznak a minisztertanács mint testület elé? Az állami számvevőszék elnöke és egyes miniszterek közt felmerülő nézeteltérések iránti határozathozatal.

Oklevéllel való honosításra, örökös és élethossziglani főrendiházi tagok kinevezésére vonatkozó javaslat.

A jóváhagyott állami költségvetés keretén túl eső hitelszükséglet engedélyezése.

Hitbizományok alakítása, megerősítése, vagy változtatása.

A főispánnak rendkívüli hatáskörrel való felhatalmazása.

Népfölkelésnek ez ország területéről való kivitele.

Bármely ügy, mely fontosságánál fogva az egész kormány politikai helyzetét érinti.

505. Hogy osztályozzuk a rendeleteket? Kibocsájtójuk és tartalmuk szerint. Kibocsájtójuk szerint van királyi és miniszteri rendelet (minisztertanács, több miniszter, egy miniszter, horvát bán). Tartalmuk szerint önálló (törvényt kiegészítő- és helyettesítő) és végrehajtási rendelet. Szükségrendeleti joga a magyar miniszternek nincs. (37—40.)

506. Mit tud a királyi rendeletről? Csak úgy érvényes, ha valamelyik Budapesten székelő miniszter ellenjegyzí. A kormányzó rendeletét a szakminiszternek kell ellenjegyezni. Ellenjegyzés nélkül az államfő rendelete érvénytelen.

507. Mi az ellenjegyzés? A felelősségvállalás a király rendelkezéseieért. Azt célszerűnek, alkotmányosnak tartja és bizonyítja, hogy a rendelkezés a királytól ered. Ha nem ért egyet a rendeletben foglaltakkal, jogában áll lemondania.

508. Melyik rendelet erősebb: királyi, vagy miniszteri? Királyi.

509. Mit ért szükségrendelet alatt? 1. Törvény hatályát meghosszabbítani, 2. felfüggeszteni s 3. rendelettel szabályozni olyasmit, amit alkotmányjogunk szerint csak törvénnyel szabad.

510. Mit nem szabad rendelettel szabályozni? Magánjogot s büntetőjogot, (egyések szerint alapjogot és alkotmányjogot).

511. Lehet-e következtetni a Tripartitumból, illetve az 1848/3. 32. §-ából a miniszter szükségrendeleti jogára? Nem, mert az 1848/3. 32 §. c) pontja szerint csak a törvényes eszközöket szabad használni.

512. Hányféle felelőssége van a miniszternek? Politikai és jogi.

513. Mi a politikai felelősség? Biztosítja, hogy a miniszter a végrehajtást az államfő és a parlament szellemében fogja végezni. Ezek bizalmukat megvonhatják: államfő a minisztert elbocsátja, parlament pedig nem hatalmazza fel a költségvetés és védtörvény foganatosítására.

514. Mely jogi bűncselekményekért vonja a minisztereket a parlament felelősségre? 1848/3. 32. §.

a) Minden oly tettért, vagy rendeletért, mely az ország függetlenségét, az alkotmány biztosítékait, a fennálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot, vagy a tulajdon szentségét sérti és általuk hivatalos minőségben követtetik el, vagy adatik ki;

b) a kezeikre bízott pénz és egyéb értékek elszikkasztásáért, vagy törvényellenes alkalmazásáért;

c) a törvények végrehajtásában, vagy a közszend és bátorság fentartásában elkövetett mulasztásokért, amennyiben ezek a törvény által a rendelkezésre bocsájtott eszközökkel elháríthatók lettek volna.

515. Ki helyezi e bűncselekmények miatt a minisztert vád alá? Képviselőház.

516. S ki bíraskodik felettük? A főrendiház.

517. Hogyan bíraskodik a főrendiház? Saját tagjai közül 36 egyént választ. Ezek közül 12-öt a képviselőház vádbiztosa, 12-öt pedig a vád alá helyezett miniszterek vethetnek vissza. Mind arra ítélhető, amit a Btk. általános részében büntetésképpen megállapít.

518. Hát ma ki helyezi vád alá a minisztereket? A nemzetgyűlés; összes tagjainak általános többségével.

519. Ki bíraskodik felettük? Az alkotmányvédelmi bizottság, melynek 63 tagja van. A nemzetgyűlés választ egy elnököt, két helyettes elnököt és 30 tagot a magyar államnak oly független állású polgárai közül, akik nem tagjai a nemzetgyűlésnek; 15—15 tagot a kir. kuria és a magy. kir. közig. bíróság saját birái közül. A megválasztottak tisztüket vissza nem utasíthatják. A bíróságot az előbb említett 63 tag közül úgy kell megalakítani, hogy 6 rendes és két póttag az ítélőbírák sorából, hat rendes és két póttag pedig az egyéb polgárok sorából választottak közül legyen. A tagok kiválasztásánál, úgy a vádlóbiztost, mint a vádlottakat visszautasítási jog illeti meg. Az így megalakított bíróság esküt tesz. A bíróság a tárgyalás előkészítése végett háromtagú tanácsot alakít. Maga a bizonyítás nyilvános szóbeli tárgyaláson történik. A Btk.-ban ösmert bármely büntetés szabadon állapítható meg. Ezenfelül belátása szerint pénzbüntetésre ítélhető, sőt vagyonát elkobozhatja. A bíróság ítélete végérvényes.

520. Mi a felhatalmazási rendelet? Oly rendelet, melyet a miniszter a törvényhozás felhatalmazására bocsájt ki. (Törvényerejű; megváltoztatni rendelettel nem lehet).

521. Mit mond ki az 1912/63? Felhatalmazza a minisztertanácsot, hogy háboru esetén kivételes hatalmat vehessen igénybe.

TORVÉNYHATÓSÁG ÉS KÖZSÉG.

522. Mit tud az önkormányzati testekről?
Van törvényhatóság és van község.

A törvényhatóság vagy megyei, vagy városi.

A község: vagy rendezett tanácsu város, vagy nagyközség, vagy kisközség.

A megyei törvényhatóság feloszlik járásokra és a járásokon kívül álló rendezett tanácsu városokra.

523. Ki a Törvényhatóság első tisztviselője és hogy töltik be állását? Az alispánt, polgármestert a közgyűlés választja a kijelölő választmány által kijelöltek közül.

524. Mi a különbség szabályrendelet és határozat között? A szabályrendelet tárgyijogot tartalmaz, a határozat pedig valami konkrét ügyet intéz el.

A törvényhatóság legfontosabb határozatait tekintve nem önálló, mert végrehajtás előtt a miniszterrel azok felterjesztendőek (*adminisztratív tutela*). Így a költségvetést is a belügyminiszter hagyja jóvá.

525. Hányféle tagja van a törvényhatósági bizottságnak? 1. választott, 2. virilis (legtöbb adót fizetők), 3. hivatalnokok (alispán, főjegyző, stb. stb).

526. Hány tagja van a törvényhatósági bizottságnak? A törvény által meghatározott maximum és minimum között a lélekszámtól függ a tagok száma.

527. Mit tud a közigazgatási bizottságról? Minden törvényhatóságban van; 21 tagu, Budapesten 23; feladata az egyes közigazgatási ágak között a harmóniát biztosítani.

528. Kinek van alárendelve? Ugy a törvényhatósági bizottságnak, mint a miniszternek.

529. Mit tud a főispánról? A belügyminiszter előterjesztésére a király nevezi ki. Feladata: 1. Ellenőrizni a törvényhatóságok és községek működé-

sét. 2. Egyes állásokat ő tölt be. 3. Egyes törvényhatósági tisztviselők ellen a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot elrendelheti.

530. Mit tud az örökös főispánról? Pusztá cim. Mellette van még egy főispán.

531. Kinek van törvényhatósági választójoga? Az 1886/21. ide vonatkozó rendelkezéseit megváltoztató törvény már készülöben van. A bizottsági tagság ideiglenesen meg van hosszabbítva.

532. Miben különbözik kisközség nagyközségtől? Nagyközségnek külön jegyzője van.

533. Kinek van községi választójoga? Minden 20 évet betöltött községi lakosnak, aki saját vagyonától vagy jövedelmétől az állami adót a községben már 2 éve fizeti.

534. Külföldinek van-e községi választójoga? Igen, ha letelepedett s a fenti kellékeknek megfelel.

535. Jogi személy lehet-e községi választó? Ha a községben ingatlannal bír.

536. Mit tud az illetőségről? Az 1886/22. szerint minden állampolgárnak valamely község kötelékébe kell tartozni. Az illetőség feltétlen ottlakási jogot ad, onnan el nem távolítható s alapja a szegény eltartásnak.

537. Mit tud a szabad királyi városokról? Az ország negyedik rendjét képezték és 1405 óta állandóan részt vesznek követeik által az országgyűlésen.

538. Mi a vis inertiae? A vármegyék azon joga, hogy a felírás ellenére fenntartott kormányrendeletet a végrehajtás helyett tisztelettel félretették. Ma a törvényhatóságnak e joga erősen korlátozva van.

XI.

TÖRVÉNYHOZÁS.

539. Mi a törvény ? Az, amit a törvényesen egybehívott és egybegyült országgyűlés elfogad és a törvényesen megkoronázott király szentesít és törvényes módon kihirdetetik.

540. Melyek a törvény létrejöttének stádiumai ? Kezdeményezés, tárgyalás, szentesítés és kihirdetés.

541. Ki és hol kezdeményezhet törvényt ? Király és képviselő a képviselőházban: Az 1885/7. szerint a törvények kezdeményezésében maradjon meg az eddigi gyakorlat.

Az 1897/20. szerint a költségvetés a képviselőházban kezdeményezendő.

542. Mi a különbség a király és a képviselők által kezdeményezett törvényjavaslat tárgyalása között ? Király által kezdeményezettől a bizottsági tárgyalás meg nem tagadható.

543. Hogyan történik a törvényjavaslat tárgyalása ? I. A plenáris tárgyalást megelőzi a bizottsági tárgyalás. A plenumban három olvasásban tárgyalatik; először az egész fölött egyszer szavaznak, vajjon általánosságban helyeslik-e? A második olvasás alkalmával minden szakasz fölött külön-külön szavaznak, célja a részletek kidolgozása; a harmadik olvasás alkalmával az egész fölött ismét csak egyer szavaznak, célja az esetleges ellentmondások kiküszöbölése és hogy mód adassék az általánosságban helyesnek tartott, de részletekben helytelen törvényjavaslat visszautasítására.

II. A képviselőházból a főrendiházhoz kerül a törvényjavaslat, mely azt ugyanugy tárgyalja mint a képviselőház.

III. Miután azt a főrendiház is elfogadta, az egyeztető bizottság megállapítja, hogy ugyanazt fogadta-e el a képviselőház, mint a főrendiház. (A főrendiház nem módosíthatja azt, amit a képviselőház elfogadott.)

544. Mit tud a szentesítésről? A törvényjavaslatot, mely immár országos határozat, a miniszterelnök terjeszti fel a királyhoz szentesítés végett.

545. Van-e szentesítési kötelezettség? Nincs még akkor sem, ha azt a király kezdeményezte.

546. Mi a szentesítés lényege? A király az eléje terjesztett törvényjavaslatot vagy elfogadja, vagy elveti. Pozitív aktus, szemben a kormányzó vétó jogával.

547. Hogyan szentesíti a király a törvényeket? 1848-ig, az egy országgyűlésen hozott törvényeket égszerre, 1848-óta pedig külön-külön.

548. Hogyan jelenik meg a törvény? Mintha egyedül a király akarata lenne, királyi végzemény alakjában, melynek bevezetése a következő:

Mi Isten kegyelméből Magyarország apostoli királya, kedvelt Magyarországunk és Társországai hű főrendei és képviselői közös egyetértéssel a következő törvénycikket terjesztettük szentesítés végett Felségünk elé.

Záradéka pedig:

Mi e törvénycikket és mindazt, ami abban foglaltatik, összesen és egyenként helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helyben hagyjuk, megerősítjük és szentesítjük, s mind magunk megtartjuk, mind más hiveink által megtartatjuk.

549. Mit tud a törvények kihirdetéséről? Az országos törvénytárban történik, melyet 1867—1881-ig az igazságügyminiszter, 1881 óta pedig a belügyminiszter szerkeszt. A kihirdetést a miniszterelnök ellenjegyzí. Az országos törvénytár a törvények hiteles gyűjteménye. (1881/66.)

550. Mik voltak a királyi propositiók? A király által kezdeményezett törvényjavaslatok 1848 előtt.

XII.

BIRÁSKODÁS.

551. Ki gyakorolta régen a biráskodást? A király személyesen.

552. Ki gyakorolja ma a biráskodást? I. rendes bíróságok: első fokon járásbíróság és törvényszék (esküdt bíróság az 1919/6898. számú rendelet értelmében szünetel), másodfokon: törvényszék és tábla, harmadfokon: tábla és kuria. II. rendkívüli bíróságok, pl. tőzsde-bíróság főudvarnagyi-bíróság.

553. A bíróságok közötti hatásköri összeütközést ki dönti el? A legközelebbi közös felső bíróság.

554. Bíróság, közigazgatási bíróság és rendes bíróság közötti hatásköri összeütközést ki dönti el? Az 1907/61. szerint a hatásköri bíróság.

555. Melyik törvény választja el a közigazgatástól a biráskodást? Az 1869/4.

556. Mi a kötelessége a bírónak a rendelettel szemben? Vizsgálni köteles, hogy a törvényekkel nem áll-e ellentétben.

557. A bíróság szervezetét ki változtathatja meg? Törvényben meghatározott bíróságot megszüntetni, vagy azokon kívül más bíróságot felállítani és a bíróságoknak törvényben megállapított illetékességét megváltoztatni csak a törvényhozásnak szabad.

558. Mi biztosítja a bíró függetlenségét fölfele? Törvényesen kinevezett bíró — hivatalából — büntény, vagy fegyelmi vétség esetét kivéve el

nem mozdítható. Akarata ellenére más bírósághoz, vagy más hivatalba áthelyezni, vagy előléptetni nem lehet.

Hetvenedik életévének betöltése előtt csak azon esetben helyezhető nyugalomba, ha testi, vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatali kötelezettség teljesítésére végkép képtelenné lett.

559. A bíró vagyoni felelősségéről mit tud?

Ha hivatalos eljárásban valakinek kárt okozott, teljes kártérítéssel tartozik. A kereshetőséget a fegyelmi bíróság állapítja meg.

560. Mit tud a királyi és országos legfőbb fegyelmi bíróságról? Királyi táblák elnöke, alelnökei, királyi kuria elnöke-, alelnökei és ítélőbírái, továbbá a koronaügyész fölött gyakorolja a fegyelmi biráskodást.

36 rendes és 12 póttagból áll. Felerészben a felsőház által minden országgyűlésen saját tagjai közül választott tagokból, felerészben a magyar kir. kuria alelnökeiből és bíráiból alakítatik, kinevezetésük sorrendje szerint.

561. Mit tud a királyi és országos közigazgatási fegyelmi bíróságról? A közigazgatási bírák fegyelmi ügyeiben biráskodik. 24 rendes és 8 póttagból áll, felerészben a főrendiház által saját kebeléből választandó tagokból, másik felerészében a közigazgatási bíróság tanácselnökeiből és a két osztály rangidősebb bíráiból alakul.

562. Mit tud az 1920/5.-ről? A legfőbb fegyelmi bíróságok szervezetét ideiglenesen módosítja. A bírák felerészben kuriai bírák, felerészben közigazgatási bírák rangsor szerint. Elnöke a hatásköri bíróság elnöke.

563. Mit tud a magyar főudvarnagyi biráskodásról? Az 1909/16. szerint Budapesten magyar főudvarnagyi bíróság állíttatik fel. Elnökkel együtt

hármás tanácsban határoz; a bíróság hivatalos nyelve magyar. Hatásköre kiterjed meghatározott ügyekben a királyi ház tagjaira, továbbá azokra a személyekre, akikre legfelsőbb intézkedések a főudvarnagyi bíróság hatáskörét kiterjesztik és végül azokra a személyekre, akik a nemzetközi jog értelmében területenkivüliséget élveznek és magukat a főudvarnagyi bíróságnak alávetik. Felelőviteli bírósága a budapesti tábla.

564. Mit tud a közigazgatási bíróságról?

(1896/26.) Egyfoku, kuriával egyenrangú. Reformatorius hatásköre van; vagyis nemcsak megsemmisíthet, hanem meg is változtathat. Csak azok az ügyek tartoznak hozzá, melyeket törvény, vagy minisztertanács oda utal. (Közjogokból származó alanyjogokat véd.) (410, 417, 431).

565. Miről szól az 1907/61? Kiterjeszti a közigazgatási bíróság hatáskörét; ha a miniszter a törvényhatóság önkormányzatát megsérti, a közigazgatási bíróságnál panasszal élhet, mely a sérelmes rendeletet *megsemmisíti!*

566. Mi a királyi kegyelmezési jogának célja?

Nem a bíróság hibáinak helyrehozása: Erre a perorvoslatok szolgálnak, hanem méltatni a bűnözők ama életkörülményeit, melyeket figyelembe venni jogszabály a bírónak nem enged meg.

XIII.

MAGYAR-OSZTRÁK DUALIZMUS.

567. Melyik törvény szabályozza e viszonyt?
Az 1867/12. [Bár a kapcsolat már régi (319.)]

568. Min épül fel e törvény? Az 1723/1., 2., 3. által kimondott elválaszthatatlan és feloszthatatlan kapcsolaton.

569. Mi következik e kapcsolatból? Az együttes és közös védelem.

570. Mily ügyekről tesz említést az 1867/12? Közös ügyekről és közös egyetértéssel intézendő ügyekről.

570a. Mi a különbség ezek között? 1. Közös ügyeknek közöseknak kell lenni, a közös egyetértéssel intézendőknek közös voltát csupán célszerűnek mondja az 1867/12. 2. Az előbbieknak vannak közös szerveik, az utóbbiaknak nincs. 3. Az előbbiek egy és mindenkorra közöseknak nyilvánítottak, az utóbbiak csak meghatározott időre (10—10 év).

571. Melyek a közös ügyek? A közös védelmet szolgáló külügy és hadügy és az e kettőre vonatkozó pénzügy.

571a. Minden külügy közös? Nem, mert van magyar külügy is. Pl. kiadatási ügyek, pápával való érintkezés stb.

571b. Minden hadügy közös? Nem, volt magyar honvédség is.

571c. Minden pénzügy közös? Nem, hanem csupán a közös külügy és hadügy költségeinek megállapítása (a megajánlás már nem).

572. Melyek a közös ügyek intézésére szolgáló közös szervek? A magyar-osztrák delegáció és a közös miniszterium.

573. Mit tud a delegációról? Ez nem más, mint a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság. 60 tagja van. Tagjait az országgyűlés választja, és pedig a főrendiház saját tagjai közül 20-at, a képviselőház pedig 40-et. E bizottság egy-egy évre választatik. Egyik évben Budapesten, másik évben Bécsben tartotta üléseit.

Mindegyik bizottság külön tartja üléseit, együttes ülést csak akkor tartanak, ha háromszori írásbeli üzenetváltásra sem tudtak megegyezni. Ilyenkor ha egyik fél delegációjából egy, vagy több tag hiányzik, a másik is tartozik tagjainak számát sorshuzás útján leszállítani. Az együttes ülésen pusztán csak szavazni szabad, tanácskozni nem.

574. Mi a delegáció feladata? 1. Költségvetés megállapítása, 2. közös miniszterek felelősségrevonása, 3. jogalkotás (?).

575. Ki fedezi a költségeket? A quóta arányában a két állam. A quótát a 15—15 tagu quótabizottságok javaslatai alapján a két törvényhozás állapítja meg. Ha két állam között egyetértés nem jönne létre, a magyar király állapítja meg egy-egy évre. Az így megállapított költségvetést a magyar költségvetésbe kell fölvenni és így a közös költségeket is a magyar országgyűlés ajánlja meg.

576. Mit tud a közös miniszterek felelősségéről? A delegációnak felelősek politikailag és jogilag (az alkotmányos törvények megsértése miatt). A perbefogást mindkét bizottságnak, illetve az együttes ülésnek kell elhatározni. Az ily módon elhatározott per bírósága a következő módon alakítandó meg: mindegyik bizottság nem saját kebeléből, hanem azon országnak, melyet képvisel, független

állásu és törvénytudó polgáraiból 24—24 tagot hoz javaslatba. Mindegyik bizottság a másik bizottság által javaslatba hozott 24 tag közül 12-öt megokolás nélkül kitörülhet. A vádlottaknak szintén joguk van együtt és összesen mindegyik bizottságból hatot-hatot visszavetni az így fennmaradt 12 tag lesz a per bírāja.

577. Mit tud a delegációk jogalkotásáról?

Határozataikat Őfelsége megerősíti és a királyi rendelet erejével bírnak. Nem törvények, mert megalkotásukban az országgyűlés egésze nem vett részt, hanem annak csupán egy bizottsága (a delegáció).

578. A közös miniszteriumnak kik a tagjai?

1. Császári és királyi ház és a külügyek minisztere, 2. hadügyminiszter, 3. pénzügyminiszter, kire egyuttal Bosznia-Hercegovina kormányzása volt bízva.

579. Melyek a közös egyetértéssel intézendő ügyek? Kereskedelmi ügyek, vám, ipartermeléssel szoros kapcsolatban lévő közvetett adók, pénzrendszer, kamatláb (570a.)

579a. Hogy történik a közös egyetértéssel intézendő ügyek közös voltának megállapítása? Alku útján.

680. Mi jellemzi Ausztriával való viszonyunkat? A teljes paritás.

*KÖZJOGILAG FONTOSABB ÉVSZÁMOK.

1405. Szabad királyi városok követei megjelennek az országgyűlésen.
1414. Konstanci zsinat 221.
1485. 1—12. Nádori cikkek 496.
1514. Tripartitum 53—55, 180.
1547. 5. Örökösödésbe oltott választás 318—9.
1606. Protestánsok bevétele 225.
1608. 1. Országgyűlés két házra oszlik 360.
1645. Protestánsok jogait szabályozza 225.
1687. 2. Fiági elsőszülöttség, hitlevél és eskü kötelező 305, 320.
1687. 3. Fiági elsőszülöttség II. Károly leszármazóira 321.
1687. 4. A nemzet lemond a fegyveres ellenállás jogáról 180, 194.
1715. 3. A fiág kihalása után a szabad királyválasztás joga a nemzetre visszaszál 322.
1715. 8. Állandó hadsereg 285.
1723. 1—3. Pragmatica sanctió 323—333.
1741. 4. Lotharingiai Ferenc különleges közjogi helyzete 344.
1769. Planum tabulare 56—57.
1776. Mária Terézia Fiumét Magyarországnak adományozza 90.
1779. Fenti adományát M. T. módosítja 90.
1791. 3. Koronázás 6 hónapon belül kötelező 298, 307.
- 1791 10. Magyarország szabad ország, melyet

*A sorok végén lévő számok a kérdés számot jelzik.

- törvényei és törvényerejü szokásai szerint kell kormányozni 50.
1791. 12. Törvények alkotásának, változtatásának és magyarázásának joga a koronás királyé és az országgyűlésé együtt.
1791. 16. Nyilvános ügyek intézésére idegen nyelv ne használtassék
1791. 19. De subsidiis et contributione.
1291. 26. Protestánsok jogait részletesen szabályozza 222.
1791. 27. Görögkeletiek bevetele 225.
1792. 10. Görögkeletiek, egyházfők főrendiházunk tagjai 225.
1807. 4. Fiume bekebeleztek 91.
1848. 3. Felelős és független miniszterium 195, 471, 498—517.
1848. 4. Országgyűlés 346.
1848. 5. Népképviselő.
1848. 7. Unió erdélyel 116.
1848. 18. Sajtószabadság 268.
1848. 19. A magyar egyetemről (katedra szabadság) 271.
1848. 20. A vallás dolgában (unitáriusok bevétele) 216, 226.
1861. Országbirói értekezlet 58—60.
1867. 3. Trónlemondáshoz országgyűlés hozzájárulása szükséges 341.
1867. 7. Nádori állás betöltése szünetel 497.
1867. 10. Országgyűlés összehívása 346, 471.
1867. 12. Magyarország és Ausztria viszonya 567.
1867. 17. Izraeliták emancipációja 229.
1868. 9. Görögkeletiek két ágra oszolnak (szerb és román) 225.
1868. 30. Horvát-szlavon-dalmátországek helyzete a magyar birodalmon belül 46, 73—88, 92.

1868. 40. Általános és személyes védkötelezettség 126.
1868. 43. Erdély uniója Magyarországgal 116.
1868. 44. Nemzetiségi törvény 272—275.
1868. 53. Keresztény felekezetek 215.
1869. 4. Biráskodás elválasztása a közigazgatástól 50.
1870. 18. Állami számvevőszék 465—68.
1878. 5. Büntetőtörvénykönyv 195.
1879. 8. Berlieni szerződés (Bosznia-Hercegovina occupálása) 98.
1879. 50. Állampolgárság 142.
1881. 41. Kisajátítás 198.
1881. 66. Törvények kihirdetése 549.
1885. 7. Főrendiházi reform 364, 541.
1886. 4. Tömeges visszahonosítás 173.
1886. 21. Törvényhatóságok 522.
1886. 22. Község 525.
1894. 31. Polgári házasság 255/a.
1894. 32. Gyermekes vallása 245—251.
1894. 33. Anyakönyv
1895. 42. Izraeliták bevétele 230.
1895. 43. Vallás szabad gyakorlata 204.
1896. 26. Közigazgatási bíróság 564.
1897. 20. Költségvetés 541.
1899. 15. Kuria biráskodása a választások felett 62, 442.
1900. 24. Magyar király csak egyenrangú házasságból születhetik 67.
1901. 24. Képviselői összeférhetetlenség 444.
1907. 60. A miniszter törvénytelen rendelete ellen a törvényhatóság panasszal élhet a közigazgatási bírósághoz 565.
1907. 61. Hatásköri biráskodás 554.
1908. Bosznia-Hercegovina annektálása 98.
1912. 63. Miniszterium kivételes hatalma 521.

1915. 18. Hazaárulókról 198.
1919. 5985. Friedrich választójogi rendelete.
1920. 1. Kormányzó, nemzetgyűlés 352.
1920. 5. A legfőbb fegyelmi bíróság 562.
1920. 10. Alkotmányvédelmi bizottság 470.
1920. 17. Kormányzó 352.
1920. 25. Numerus clausus 270.
1921. 33. Trianoni béke 96.
1921. 47. Károly király uralkodásának s a Habs-
burg ház trónörökösödésének meg-
szüntetése, Magyarország királyság.
1921. 49. Nemzeti hadsereg (toborzott) 292—3.
1922. 2200. Bethlen választójogi rendelete 474.
1922. 19. Gyűjtemény egyetem 538/a.
1925. 26. Választójog 363, 391—437.

V É G E.

TÁRGYMUTATÓ.

Alaki törvény	35	Fenntartott jogok	345—346
Alapjogok	188—278	Fiume	89—94
Alispán	523	Főispán	529
Alkotmány	8—9	Főkegyuri jog	54, 220
Alkotmányvédelmi bizottság	519	Főrendiház	364—384
Alkotmány biztosíték	10	Főszolgabíró	522
Alladalmi tanács	498	Főudvarnagyi bíróság	563
Állam	4	Görögkeletiek	223—225
Államforma	11	Gyermekek vallása	245, 251
Állampolgárság	142	Gyűjtemény-egyetem	538/a.
Állampolgárság elvesztése	163—170	Gyülekezési jog	265—267
Állampolgári kötelesség	279—293	Hatásköri bíróság	554
Állampolgárság szerzése	149—162	Házaszáály	62
Államszerződés	46—47	Helytartó-tanács	491
Anyország	103	Hitlevél	306—308
Apostoli cím	348	Hivatali nemes	186
Bán	78—80	Honosítás	153
Baptisták	242	Horvátország (rég)	133—134
Bevett felekezetek	213—231	Horvát-Szl.-Dalm.	73—88
Bosznia-Hercegovina	98—101	Hübéres országok	135—137
Corregens	343—344	Ifju király	308, 342
Dalmácia	131	Illetőség	536—537
Delegáció	573—4, 576—7	Irodalom	13
Dicasteriális hatóságok	488—492	Izraeliták	227—231
Diploma Leopoldinum	107	Jogegyenlőség	147
Döntvény	68	Jogforrás	16—70
Egyesületek	256—264	Jogi terület	97
Elismert felekezetek	237—242	Kancellária	490
Ellenjegyzés	506—507	Kapcsolt részek	129—134
Erdély	106—117	Katonai határőrvidék	121—128
Evangélikusok	222	Katolikusok	218—221
Felekezeten kívüliség	243—244, 255	Képviselőház	385—446
		Kérvényezési jog	276—278
		Kettős honosság	175
		Kiegészítő részek	104—128
		Királyföld	114

Klotür	481	Reformátusok	222
Költségvetés	453—464	Regnicolaris bizottság	448a.
Koronaőr	313—314	Rendelet 37—40, 505—510, 520	
Koronázás	301—317, 298	Rendiség	181—182
Közgazgatási bíróság	564—565		
Közgazgatási bizottság	527—528	Sajtó	268
Közlött nemesség	183	Szabadkirályi városok	537
Közös egyetértéssel intézett ügyek	579	Szabályrendelet	41—45
Közös ügyek	570—572	Számvevőszék	465—471
Község	522—538	Személyes szabadság	195—196
Külföldiek istentisztelete	254	Szentesítés	346, 544—549
Külföldiek jogállása	145	Szent korona	7
		Szerb vajdaság	120
Mentelmi jog	448b—450	Szokásjog	48—61
Miniszter	488, 499—504	Szuverénítás	5
Mohamedánok	242	Szükségrendelet	509, 511
Nádor	493—497	Tanszabadság	269—271
Nemes	178—187	Temesi bánság	119
Nemzetiség	272—275	Tengermellék	132
		Törvény	19—36, 539—550
Opció	176—177	Tulajdon szabadság	197—199
Országbirói értekezlet	58—60	Törvényhatóság	522—538
Örökbefogadás	154	Trianon	96
Örökös király	299, 300	Tripartitum	53—55
Panaszjog	276—278	Ujoncmegajánlás	452
Pátens	69	Unitárius	226
Planum tabulára	56—57	Uralkodó család	336—337
Praedialisták	185	Uralkodó család házi törvényei	66—67
Pragmatica sanctio	323—333		
Prezuntív honosság	174	Vallás	200
Privilegium	63—65	Vallás változtatás	252—253
		Visszahonosítás	171

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Alapvizsgálati és szigorlati kérdések és segédkönyvek.

I. Alapvizsga.

K. G.: Magyar alkotmány és jogtört. compendiuma
Gaius: Római jog vezérfonala
Római jog compendiuma

II. Alapvizsga.

Pénzügytan compendiuma
Nemzetgazdaságtan compendiuma
Egyed: Mai közjogi berendezéseink.

III. Alapvizsga.

Magánjog compendiuma
H. T., G. A.: Anyagi és alaki büntetőjog (A-1)
Kolosváry: Magánjog vezérfonala
Hugó: Bünvádi perrendtartás (D-1)
Büntető-jog compendiuma

Államtudományi szigorlatok.

I. Államtudományi szigorlat.

Angyal: Jogbölcsészet alaptételei és a szociológia vázlata
Közjog compendiuma
Politikai compendium
F. M. Egyházjog (R-r, N-r)
F. E. Egyházjogi pótlás (R-r, N-r, K. K-cs)
Hajnal: Egyházjog
Egyházjog compendiuma

II. Államtudományi szigorlat.

Nemzetgazdaságtan compendiuma
Pénzügytan compendiuma
Közigazgatási- és pénzügyi-jog kate (K-y)
Statisztikai jegyzet (K-z)

Jogtudományi szigorlatok.

I. Történeti szigorlat.

Római jog compendiuma
Gaius: Római jog vezérfonala
Egyházjog compendiuma
F. M. Egyházjogi jegyzet (R-r, N-r)
F. E. Egyházjogi pótlás (R-r, N-r, K. K-cs)
Hajnal: Egyházjog.
Angyal: Jogbölcsészet
— — Szociológia vázlata
Irk: Nemzetközi jog

II. Tételes szigorlat.

Magánjog compendiuma
Kolosváry: Magánjog
Führer: Osztrák jog (Sz-s, G-d)
A. E. Osztrák jog kérdés és feleletekben (Sz-s)
Aczél: Ausztriai általános magánjog
Joly: Polgári perrendtartás kérdés és feleletek (M-y)
Gergely: Polgári perrendtartás kérdés és feleletek (P-sz)
Térfi: Polgári perrendtartás (M-y, P-sz)
Katona Artur: Kereskedelmi jog — — Váltójog
Váltójog compendiuma (N-gy)

III. Vegyes szigorlat.

Közjog compendiuma
Közigazgatási- és pénzügyi-jog compendiuma
Közigazgatási- és pénzügyi-jog kate (K-y)
Politika compendiuma
Büntető-jog compendiuma
H. T., G. A. Anyagi és alaki-büntető-jog (A-1)
Hugó: Bünvádi perrendtartás (D-1)

KATONA ARTÚR doktor

JOGI ÉS KÖZGAZDASÁGI
SZEMINÁRIUMA

BUDAPEST, IX., RÁDAY-UTCA 41. SZÁM
(AZ EGYETEMTŐL 3 PERCNYIRE)

TELEFON: JÓZSEF 105-90.

Tan- és segédkönyvek
antiquarice jutányosan kaphatók

Politzer Zsigmond és Fia
könyvkereskedésében

Budapest, IV., Kecskeméti-u. 4.

Jó kiadásu használt
könyveket jó áron veszünk.